

STÁDIUM

Stádium Társadalmi és Kulturális Hírlap VI. évf. 3. szám | 2017.

„Dulcamara szerepét 1965-ben énekeltem először, s későbbi pályám során a New York-i Metropolitan-ben is játszottam; ott történt meg, hogy az utolsó előadás fináléjában eldőlt a díszlet, a zenekar abbahagyta a játékot, a kórustagok rémülten menekültek ki a színpadról, én pedig arrébb ugrottam, s teljes lelki nyugalommal végigénekeltem az előadást!”

Gregor József

A TARTALOMBÓL

- Gregor Józsefre emlékezünk
- Petrőczy Éva naplója
- Fazekas István beszélgetése Gregor Bernadettel
- Tölgyesi Tibor beszélgetése Szirtes Tamással a Madách Színház terveiről
- Élni és túlélni – 1956 karikatúrákban

LAKITELEK EMLÉKEZETE A 30. ÉVFORDULÓN

Bertha Zoltán

A lakiteleki sátor „szabadságunk egyik szülője” – ahogyan Szokolczy Lajos nevezi azt Lezsák Sándorral folytatott beszélgetésében –, a rendszerváltoztatást megalapozó szellemi szabadságharc szimbóluma; az annyiszor az elvesztés veszélyének kitétt magyar nemzeti önállóság és önrendelkezés visszaszerzésének hősi jelképe és történelmi valósága. Lélekemelő demonstráció színhelye, ahonnan elindult az ország spirituális felemelkedésének útja – hogy legalább érzelmeink, erkölcsi tartásunk, eszmei belátásunk szerint soha többé ne legyünk, ne lehessünk idegen hódítók, hatalmak és érdekek szolgája, rabul ejtett kiszolgáltatottja, martaléka. Ne váljunk „pincérmezetté” (Csurka Istváné a szemléletes fogalom) se a saját hazánkban, sem sehohlyan a világon. Őrizhessük, erősíthessük, gazdagíthassuk a magunk őseredetét nyelvi-kulturális sajátosságait, elorozhatatlan jellegzetességeit, közösségi identitásunk minden elemét – erőszakos és többszörös trianoni feldaraboltságunk gyalázatát jelző mostani országhatárainkon belül és kívül is. Legfőbb eszményeit Lezsák Sándor – a lakiteleki és a legújabb kori egyetemes magyar újjáépítési mozgalom vezetője („spiritus rectora”) – ma is Isten, haza, család, szerelem, gyermek szakrális ideálképeit emlegetve határozza meg: s ez a szellemiség gyűjtött össze minket 1987-ben is. A kommunista diktatúrában eltaposott szent értékeink megmentésére, szerves hagyományaink visszavételére szövetkezve.

Konspiratív módon, baráti szálakon keresztül érkezett néhányunkhoz, hozzám is Debrecenben és környékén Lezsák Sándor személyes meghívása. Ratkó József kocsijával indultunk, s Lakitelek előtt már megállított, igazoltatott a rendőr (kiderült aztán, hogy a többiekkel, Pestről és másfelől jöve is ez történt), a ház és a sátor közelében, a kukoricásban pedig rengeteg rendőrautó posztolt – nyilván ott hallgatták le végig a tanácskozást. Egy kis félelemmel vegyes izgalom töltött el mindnyájunkat, de hát sokan voltunk ott szoros szolidaritásban egymással, így nagyobb bajtól nem tartottunk, sőt mi éreztük inkább magunkat a helyzet magaslátán az igazságainkkal szemben ellenséges hatalom gyűrűjében is; hogy hiteles sorsjelentéseket, üzeneteket küldhetünk a Kárpát-medence, a világ – s a mélyen megvetett zsarnokság számára is. Fekete Gyula

elnökölt, s mint mindig, tiszta, energikus beszéde erőt sugallt, hitet adott. Pozsgay Imre pedig, aki érzelmileg már a nemzeti ellenzékhez tartozott, de pártállami pozíciója mintegy védőernyőt is jelentett a találkozók számára, ugyancsak a népkarát és a népszuverenitás artikulációjának lehetséges módozatait elemezte – a szovjet megszállás, hódoltság kényszerűségei közepette is. S a többiek is mind-mind élesen bírálva az elnyomatás fennálló állapotait vetettek számot a legfőbb sorskérdésekkel, s eszelték súlyos gondjainkat, léteproblémáinkat a demográfiai válságtól a kisebbségi magyarok szenvedéséig, a népi, vallási tradíciók szétverésétől a szabadgondolkodás tiltásáig, általában az alapvető emberi szabadságjogok hiányától az általános erkölcsi-kulturális erózió eluralkodásáig. A lényeg, mint azelőtt 1956-ban is, a feltétlen társadalmi demokrácia és a nemzeti függetlenség vágya, igénye, követelése volt. S az elromlott közviszonyokért felelős politi-

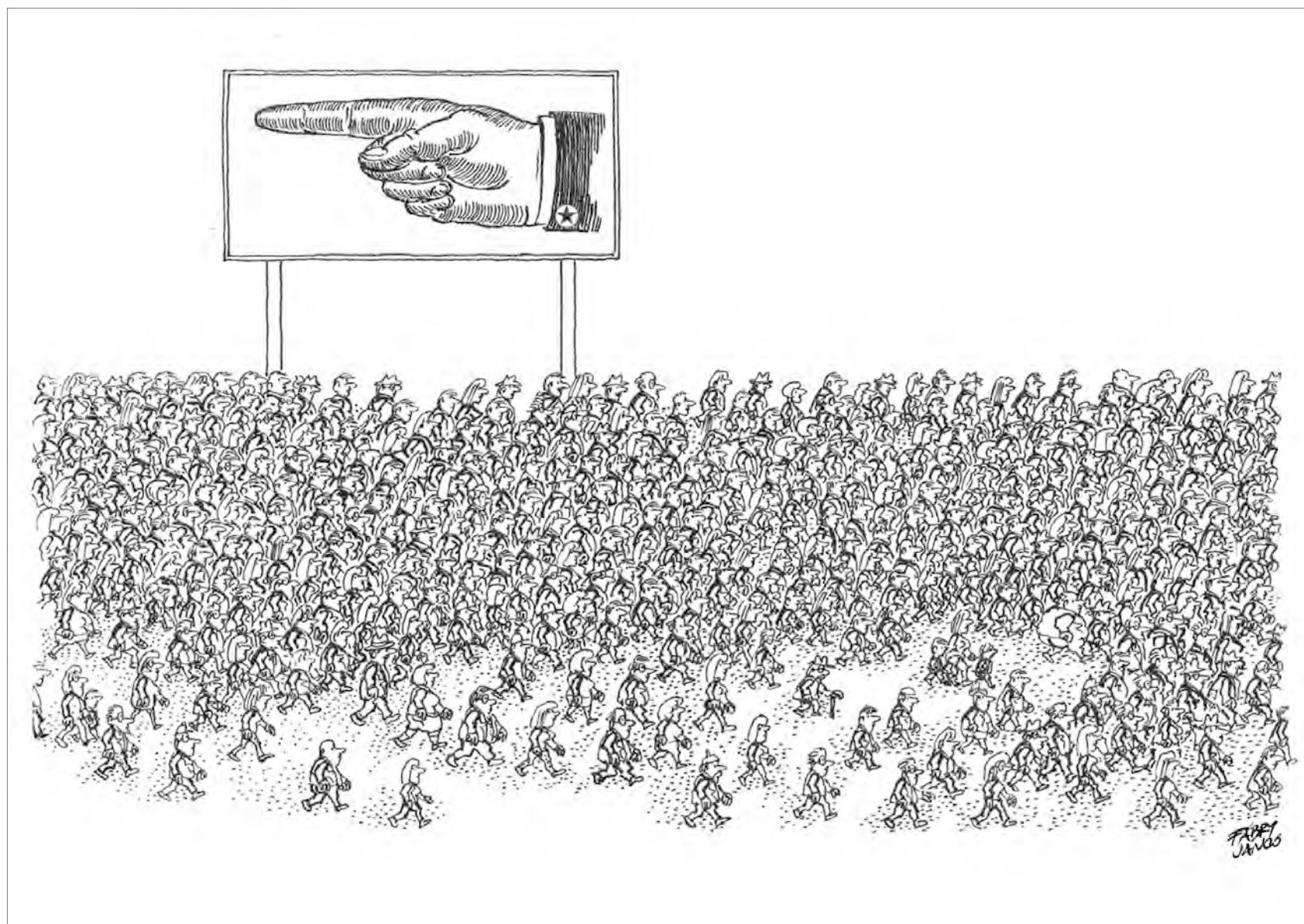
kusok törvényszerű elszámoltatásának gondolata. Sorsalakító elszántság forradalmi hangulata hatott át bennünket, s ennek jegyében fogalmazódott a zárónyilatkozat is (amelyet nem lehetett legálisan közzétenni, csak Pozsgay egy interjújában helyezhette el egy napilapban), s amely a nemzeti esélylatogatás mondatai között nyomatékosította az elszomorító diagnózist a nemzeti jövőkép elsötétülésével s vázolta fel a mégis, mindennek ellenére remélt szükségszerű változtatás perspektíváját. A huszadik századi népi mozgalom és 1956 ragyogó eszméi körvonalazódtak ebben a fő hangsúlyjaiban „harmadikutasnak” nevezhető programjavaslatban (még ha a széles körben együtt-gondolkodó gyűlekezeten másféle demokratikus – polgári-liberális és egyéb – ideológiákat képviselő résztvevői is számosan voltak), mert a totalitarianizmus minden formáját – a totális politikai önkényuralmat, de a mindent meghatározó korlátlan pénzdiktatúrát is – elutasító,

s a magyarság helyét pedig mindenfajta keleti és nyugati birodalmiságon kívül kereső elvek ilyen irányba mutattak. Mai szemmel nézve némileg a sors fintorának látszódnak, hogy a rendszerváltás hajnalát fényjelző öszejejejejeje, amelynek híre futótűzként terjedt szét az országban, s hatására azonnal hatalmas arányú lelki-morális népmozgalom kezdődött – szóval hogy részben az akkori helyzet kilátástalanságának a pesszimizmusnak is vélhető megállapításaival ébresztett és rázott fel, vagyis paradox módon a bizonytalan jövőben rejlő lehetőségeket lázadó örömmel hitte titkon közelebb. És hogy tehát mennyire furcsa az, hogy amikor mégis váratlanul hamar elkövetkezett az óhajtott rendszerváltozás, hamar olyan óriási csalódások roncolták szét reményeinket, hogy az akkori pesszimizmus csupa optimizmusnak, merő bizakodásnak tűnhetik föl ma már a napjainkban is a nemzetünket fenyegető, kétségbeejtő veszélyek árnyékában. Derűre ború és

fordítva – örökös hadiállapot; és folytonos erőgyűjtés, hogy a keresztény magyarság talpon maradjon, megmaradjon, s emelkedhessék – Lakitelek ma is erre tanít.

A huszadik évfordulón a résztvevők között én is kaptam az egykori szervező „vezérkartól” (Bíró Zoltán, Csoóri Sándor, Csurka István, Fekete Gyula, Für Lajos, Kiss Gy. Csaba, Lezsák Sándor aláírásával – Csengey Dénes és Joó Rudolf akkor sajnos már nem élt) egy kitüntető emléklapot, amely a „közéleti bátorságot”, az „áldozatos munkát” és „a magyar megújulás és megmaradás szent ügyéhez” ragaszkodó hűséget köszöni meg. A huszonötödiken pedig Lezsák Sándor az egykori sátor egy kis darabkáját bekeretezve küldte el nekem is kedves ajándékként, „jó emlékül” – ereklyeként őrzöm ezt is.

És harminc év elteltével: sokan még mindig ugyanezekhez a nemes elvekhez tartjuk magunkat.

Szöveg nélkül – Fábry János rajza

AZ AGORÁTÓL A DIGITÁLIS KONTINENSIG

Egy évtized pápai megnyilatkozásai a tömegkommunikációról

Koncz Attila

Ahogy az minden technikai eszközzel történni szokott, elterjedése első időszakában a meglévő kultúra melletti párhuzamos valóságként érzékeljük az általa kreált teret. Ez elsősorban méretéből adódik, amely – hasonlóan az ösrobanás pillanatához – nyilvánvalóan a minimálisban veszi kezdetét, miközben természetesen már magában hordja a totalitás potenciálját.

Ez a folyamat zajlott le, amikor a szóbeliséget elkezdte felváltani az írásbeliség.¹ A szóbeliség uralma megkérdőjelezhetetlennek tűnt, a gondolatok fizikai rögzítése volt a normától való eltérés. Nyilvánvaló, hogy ekkor még a többség nemcsak azt nem látta, hova vezet az éppen csak elindult folyamat, de eleve a változás létjogosultságát, szükségességét is kérdésesnek látta. A meg nem értés ugyanakkor természetesen nem állta útját a folyamatnak, a fékező hatása is kérdéses, hiszen a tiltás vagy a negligálás sokszor éppen a kulturális folyamatok katalizálásának irányába mutat.

Az írásbeliség tehát fokozatosan elterjedt, visszazorítva a szóbeliséget a privát szférá területeire, hiszen a társadalom már jó ideje eljutott arra a fokra, amely a rögzítettség és ezzel együtt a felidézhetőséget, pontosabban az elvben legalábbis tökéletes reprodukálhatóságot tekint a hitelesség feltételének. De lássuk még ennek a folyamatnak a legfontosabb további mozgatórugóit.

Az írásbeliség erősödésének fontos oka az információk mennyiségi bővülésének és strukturáltabbá válásának természetes, egyszersmind társadalmilag elvárt jelensége. Ahogyan növekszik a világra vonatkozó ismereteink köre, mind nehezebbé válik korábbi eszközökkel való tárolásának, megőrzésének és továbbadásának lehetősége. A homéroszi eposzok – többé-kevésbé, néhány kifejezetten tehetséges énekmondó számára – még fejben tarthatók voltak, ma viszont már egy iskolás diáktól nagyobb műveltséget várunk el, mint az ókornak eme szellemileg kiemelkedő személyiségeitől. De természetesen nemcsak a mennyiség növekszik, hanem az adatok, információk bonyolultsága, összetettsége is. Az előbb idézett diáknak sem elegendő, ha csupán néhány olyan történetet ismer, amely felvázolható pár alapérték, illetve séma mentén, hanem a modern társadalom működése által fölvetett, adott esetben komplex erkölcsi mérlegelést kívánó kérdésekben is állást kell foglalnia. És akkor a korszerű természettudományos ismeretek bonyolultságáról még szót sem ejtettünk.

A technológiai változásnak fontos mozgatója a sebesség növekedése, illetve az erre megfogalmazódó társadalmi igény is. Az információ terjedésének gyorsulása komoly versenyelőnyt jelent, amelynek már-már evolúciós jelentőséget is tulajdoníthatunk. A hamarabb megszerzett információ a legősibb időktől biztosítja először a szó szerinti vett túlélést, később pedig a társadalmi pozícióban mérhető előre- vagy feljebb lépést.

Utolsó szempontként pedig vegyük még ide az információt hordozó technológia olcsóságát, ami ugyancsak a modernebb eszközök terjedését segíti elő. A kedvezőbb költségek ráadásul visszahatnak magának a technológiának a sikerére, hiszen a piac bővüléséből adódó többlet profit további fejlesztéseket tesz lehető-

vé, ami fokozatosan valamennyi forrást a sikerebb platformhoz allokálja, ezzel gyengítve tovább a régijt.

Az internet és a közösségi hálózatok vonatkozásában ugyanez a folyamat játszódott le, csak éppen a korábbi könyv, illetve televízió központú kultúrával szemben. A pápai megnyilatkozásokból nyilvánvaló, hogy az egyház a kezdeti konzervatív, megőrző alapállásból kilépve tudatába került a digitalizációból adódó technológiai-kulturális paradigmaváltásnak.² Fokozatosan felismerték és tudatosították, hogy a kezdeti párhuzamos létezés után új korszakba lépett az internet világa: immár nem egy szubkulturális kisebbség játéktere, hanem a valamennyiünk életét átszövő, már-már kézzelfogható valóság, amelynek lényege éppen nem az elkülönülés, hanem a belépés, nem a viszonyok és kapcsolódások leszűkítése, hanem ezzel ellenkezően a kiterjesztése, bővítése, gazdagítása. Ez az alapvető antropológiai fordulat egyértelműen nyomon követhető a pápák tömegkommunikációs világnapi üzeneteiben.

Emberi és intézményi felelősség

Az antropológiai valóság felismerésével szorosan összefügg, hogy az egyház ebben a megváltozott helyzetben is fontosnak tartja a felelősség hangsúlyozását, mind egyéni, mind közösségi, illetve intézményi szinten. Éppen ez az, ami a technológiával kapcsolatos alapvetően optimista hozzáállást hitelessé, egyszersmind teológiaiilag megalapozottá teszi.

Fontos tendencia az elmúlt évtized üzeneteiben, hogy egyre kidolgozottabb, egyre strukturáltabb a felelősségi viszonyok megállapítása, ami azt is jelenti, hogy a korábbi tisztán elméleti, idealisztikus megközelítés helyét egy realistább, a valós, sokszor bonyolult és alapos mérlegelést kívánó körülményekkel számot vető látásmód vette át.

A problémaként beazonosított területek egyébként ebben a tekintetben egész szorosan korrelálnak a világi társadalomtudományok által hasonlóként meghatározott kérdésekkel.

A pápai megnyilatkozásokban folyamatosan kiemelt figyelmet kap a fiatalok médiahasználatának kérdése, illetve a szűkebb és tágabb környezetnek az ebben viselt felelőssége.³ A gyermekek védelme, amely egyszerre jelenti a nem megfelelő tartalmak fogyasztásától való megóvásukat, illetve azt, hogy ne essek áldozatául a média szenzációk iránti vágyának, azért is fontos, mert az idő rövidségére való tekintettel egyelőre nem tudjuk felmérni a technológiaváltásból fakadó társadalmi és kulturális átalakulás hosszú távú következményeit, ezért különösen indokolt az óvatosság.

A pápai megnyilatkozások ugyanakkor osztoznak abban az optimizmusban, amely a fiatalok természetes erkölcsi érzékére vonatkozik, ami fogékonyabb a társadalmi igazságtalanságok elleni elköteleződésre, egyszersmind teljes mértékben sajátjának érzi a digitális teret, és alkalmas annak keresztény tartalommal való megtöltésére. Lényeges fejlemény ebben a tekintetben az is, hogy a pápáknál a pusztá jelenlétről és a közvetlen, direkt hithirdetésről egyre inkább a keresztény szemléiség komplex megjelenítésére és ennek eszközeként a személyességgel hitelesített tanúságtételek fontosságára kerül a hangsúly.⁴

Az üzenetekben megjelenő másik fontos téma a sajtó, a média szabadságának a kérdése. Bár nem gyakran gondolunk arra, hogy ennek fontos etikai vonatkozásai vannak, a pápák bőséggel kitérnek rá.⁵ Az internetes információáramlás szabadsága ugyanis napjaink egyik legfontosabb kérdése. Általában jellemző, hogy az új technikai eszközök, kommunikációs platformok a cenzúrázatlan információterjesztés leghatékonyabb eszközei a kezdeti időszak gyengébb szabályozási szintje miatt. Éppen napjainkban tapasztaljuk ugyanakkor, hogy a különböző irányokból érkező, politikai vagy éppen gazdasági érdekek mozgatta szabadságkorlátozó szándék elérte az internet világát is. A digitális kultúra éppen élethalálharcát vívja egyrészt a netsemlegesség pénzügyi megfontolásokon alapuló felszámolása ellen, másrészt az állam és a politikai szereplők etikai megfontolások mögé bújtatott, de valójában a szólásszabadságot méltánytalanul korlátozó törekvései ellen, amelyek célja tisztán a meglévő uralmi viszonyok bebetonozása. A katolikus egyházban ma is mindennapos tapasztalat a hit hirdetésének korlátozása a diktatórikus államokban, főleg Ázsiában, de más kontinenseken is. Ebből kiindulva a pápák igen határozottan foglalnak állást a kommunikáció szabadsága mellett, még azt is felvállalva, hogy ezzel etikailag vagy más szempontból megalapozatlan, esetleg kimondottan káros tartalmak is megjelenhetnek a digitális térben.

A felelősség kérdésének harmadik fontos területe a médiacégeket, illetve azok munkatársait érinti. A pápák határozottan arra intik ezeket a vállalkozásokat, hogy a gazdasági szempontok mellett vagy akár ellenében igyekezzenek megfelelni a keresztény etika normáinak, különösen, ami az emberi méltóság védelméről van szó. Ebben nincs és nem lehetséges kompromisszum, az ugyanakkor elismerik a dokumentumok, hogy a verseny és a pénzügyi kényszer sok esetben megnehezíti a jó erkölcs szabályainak maradéktalan betartását. Az államoknak, illetve a kormányzatoknak éppen ennek kiküszöbölésére kellene felhasználniuk a szabályozásban rejlő lehetőségeiket, nem pedig önös érdekeik érvényesítésére, ahogy azt az előbb jeleztük.

Benedek és Ferenc pápák tisztában vannak azzal is, sokszor milyen nehéz a médiában dolgozó személyek helyzete, amikor a munkáltató anyagi érdekei és személyes erkölcsi meggyőződésük között kell választaniuk, egzisztenciálisan kiszolgáltatva a tulajdonosoknak.⁶ Mégis a jó út választására buzdítanak, nem pusztán annak morális értéke miatt, hanem egyrészt a helytelen cselekedettől kárt szenvedő embertársunk iránti szolidaritásból, másrészt a médiának a transzcendens közvetítésében betöltött természetes szerepe okán. Mindez ráadásul magára a médiumra is pozitív hatással van, hiszen a hitelességét alapozza, illetve erősíti meg.

Monokultúra és/vagy sokszínűség

Az internet behálózta világ egyik legfontosabb dilemmája, hogy a digitális kultúra egyszerre jelenti az adatok, információk és gondolatok egyre növekvő bőségét, ugyanakkor ezzel párhuzamosan hat egy ellentétes irányú folyamat is, ami leginkább az uniformizáció kifejezésével írható le. A pápák ennek a problémának a súlyát is felismerik, és hangot adnak ezzel kapcsolatos meggyőzéseiknek.⁷

Először is látnunk kell, hogy bár hajlamosak vagyunk tökéletes szinkronitást látni a két tendencia alakulásában, ez nem teljesen igaz. Az internetes forradalom kezdetén kizárólag az első, gazdagító hatás működött, éppen ettől tudott olyan dinamikus fejlődni, hiszen minden egyes csatlakozás újabb és újabb erőforrást jelentett ehhez, amit az újdonság varázsa, és a bekerülő új információk relevanciájának erőssége is támogatott. Az uniformizáció vagy más néven bizonyos, a trendekbe kevésbé illeszkedő tartalmaknak a kihullása, illetve legalábbis marginalizálódása akkor kezdődött meg, amikor a felhalmozott információk mennyisége elérte egy kritikus pontot. Ez akkor történhetett, amikor egyre többször hallottunk olyan aggodalmakat, hogy ennyi adat között már képtelenség kiigazodni, illetve erősen kétségessé vált a hitelességük, megbízhatóságuk.

Nos, az azóta eltelt időben láthattuk, hogy az internet világa képes megküzdeni ezzel a problémával, illetve a résztvevők tudnak olyan szabályokat, mechanizmusokat kialakítani, amelyek többnyire megoldást adnak a nehézségekre. Ennek egyik eszköze volt a világhálóra felkerülő anyagok, illetve az őket közvetítő platformok hierarchizálása, egy másik pedig a hatékony keresőmotorok létrehozása és folyamatos fejlesztése. Vegyük észre, hogy a médiumok történetének korábbi szakaszában is lezajlottak ugyanezek a folyamatok: ilyesmi lehetett például, amikor élesen elvált egymástól a tudományos, a szép- és a ponyvairodalom világa. Ahogyan immár évszázadok óta nem kérdés, melyik mű hova tartozik, ma sem vitatható komolyan, hogy a BBC vagy a *Mindenegyben* blog oldaláról érdemes inkább tájékozódunk. És ha kissé lazábban értelmezzük a műfaji szabályokat, bizony igen korán megtaláljuk a keresőmotorok korai megfelelőjét például a különböző

idézetgyűjtemények, konkordanciák vaskos kötetében.⁸

A pápák persze nem ezeket a természetes folyamatokat kritizálják, hanem azt a helyzetet, amikor mindez a valós emberi igények negligálásához vezet. Az embernek ugyanis arra van szüksége, hogy sokszínű, alapos, több szempontot érvényesítő tájékoztatást kapjon.⁹ Amikor pedig ezzel szemben valamilyen uralkodó ideológia kizárólagosságát láthatja a médiumok tartalmaiban, ezzel alapvető jogai sérülnek. Ráadásul ez a fajta manipuláció melegágya az előítéletességnek, lehetőséget adva akár az erőszakos cselekmények megjelenésének is.

Az egyház ebben a térben egyre kevésbé tartozik a marginális helyzetű szereplők közé. Ahogyan a pápai üzenetekből felsejlik: mindenkorai kisebbségként, ugyanakkor kovászként életet visz a sokszor lélektelen kommunikációba. Nem uralnia, hanem megtermékenyítenie kell a közeget.¹⁰ Azt az ellentmondást pedig, ami a sokszínűség védelme és a katolikus tanítás elsőrendűsége között feszül, a pápai megnyilatkozások éppen ezzel oldják föl: a sokszínűséget tekintik egyértelműen és hangsúlyozottan nagyobb értéknek, szemben bármilyen hit- vagy véleménymonopóliummal. Ez a megfontolás teljes mértékben folytatása, illetve autentikus, korszerű értelmezése a II. Vatikáni Zsinat vonatkozó tanításának.

A csend, mint a hatékony és etikus kommunikáció eszköze

Hogy a technológia fejlődése mennyire radikálisan képes megváltoztatni legalapvetőbbnek és leginkább egyértelműnek gondolt fogalmainkat, jól példázza a *hallgatás* jelentésének átalakulása.¹¹ A kifejezése nyilvánvalóan már a legősibb időkben megjelenik az emberiség szótárában, és igen fontos szerepet kap az Ó-

Sajtószabadság 1956 – Hatvani Krisztián grafikája

és az Újszövetség nyelvén is. Mindkettőben a hit alapjaként kerül szóba: a Második törvénykönyv „Halld, Izrael” felhívását logikusan követi, illetve mélyíti el a Rómaiakhoz írt levél kijelentése, amely szerint „a hit hallásból ered, a hallás pedig Krisztus igéjéből”. Ebben az értelmezésben az ember elsősorban az Ige hallgatója, akinek az Istennel való kapcsolatában ez az ő elsődleges aktivitása: a hallgatás és rajta keresztül a befogadás.

Napjainkban a hallgatás egészen más természetűvé vált. Ma már nem elsődleges, hanem kísérő tevékenység, amit tulajdonképpen háttérként használunk más aktivitások aláfestésére, adott esetben hatékonyabbá tételére. Ezzel együtt egy alapvető hangsúlyeltolódás is bekövetkezett: a hallgatás az értelem helyett sokkal inkább érzelmet kapcsol ahhoz, amit éppen teszünk, illetve nem annyira üzenetet közvetít, mint inkább közeget hoz létre. Mindennek a forradalmi változásnak a hatását tovább erősíti a véletlenszerű zenelejátszás technológiájában megnyilatkozó filozófia, illetve az ennek analógiájára működő további médiumok: kifejezik napjaink valóságértelmezésének a véletlenszerűt, a kiszámíthatatlanra, az esetlegesre való alapozódását, amely kizárja a végzet, a gondviselés és az akarat eszméjét.

Hogyan lehetséges a csend és a hallgatás fogalmának olyan értelmezését adni, amely megfelel a katolikus tanításnak és egyben számot vet a modern technológia hatásával is? XVI. Benedek oly annyira fontosnak érezte a kérdést, hogy külön üzenetet szánt neki, Ferenc pápa pedig maga is hivatkozik erre, megismételve annak legfontosabb elemeit.

A csend értelmezése Benedek pápánál egészen szembe megy a hétköznapi logikával: a semmit, az ürességet, valaminek – tudniillik a szónak – a hiányát annak egyenrangú párjaként tételezi, amelyeknek egyensúlyban kell lenniük, követe és kiegészítve egymást. Ez a felfogás megpróbálja összhangba hozni a hagyományos tudást a modern tapasztalattal: nem csupán a hallgatás méltóságát és transzcendens vonásait hangsúlyozza, hanem hivatkozik annak a hétköznapi életben betöltött pozitív szerepére is, ami elsősorban a felfokozott tempójú és mennyiségű információáramlás káros hatását hivatott ellensúlyozni.

A csendnek ebben az összefüggésben

fontos szerepe van egy fontos adomány, a megkülönböztetés képességének kifejlesztésében, megerősítésében. Abban a helyzetben, amiben ma élünk, amikor az ember folyamatosan online, tehát állandóan nyitva tart egy csatornát ahelyett, hogy korlátok közé szorítaná annak működését, sokszor tapasztaljuk, hogy a kérdést megelőzi a válasz, sőt: a válaszok sokasága.¹² Amikor a közösségi hálón vagy bármilyen más kommunikációs felületen úgy kapcsolódunk be egy vitába, hogy a problémát addig a pillanatig nem is éreztük a magunkénak, életünk részének, különösen szükségünk van a józan tisztánlátásra. A hallgatás mint a bennünk működő lélek szavára való odafigyelés hatékonyan segíti ennek működését, és nem utolsó sorban segít áthidalni a nyelvi kifejezés töredékességének akadályát.

Találkozás, dialógus és barátság a kommunikációban

A kommunikáció egyik legfontosabb tulajdonsága, hogy nem önmagáért való, hanem eszköz. Eszköze a különböző személyek, kisebb és nagyobb közösségek egymással való interakciójának, ideális esetben a kölcsönös tisztelet, megértés és szolidaritás jegyében. A pápai megnyilatkozások számos alkalommal hangsúlyozzák, mennyire fontos és hatékony a kommunikáció a közjó előmozdításának tekintetében. Ezt a közvetítő szerepet tekinthetjük ugyanannyira fontos jellemzőnek a kommunikáció vonatkozásában, mint a csend és a szó kettősségére épülő természetét: míg utóbbi elsősorban a transzcendenciára való nyitottság és az isteni üzenet befogadására való képességet jeleníti meg, előbbi az ember társai iránti elkötelezettségét hangsúlyozza – teljes összhangban egyébként a szeretet jézusi főparancsával.

A dokumentumok ugyanakkor egy fontos hierarchiát is kifejtenek ennek a társadalmi méretű és igényű kommunikációnak a szintjeivel kapcsolatban. A találkozás, a dialógus és a barátság egymást követő lépései annak a munkának, amely nemcsak az egyes ember kötelessége a maga környezetében, hanem az egyháznak, mint szervezetnek és világméretű közösségnek is feladata isteni elhívása alapján.¹³

A találkozás fontosságát az utóbbi évek-

ben Ferenc pápa tette tanításának egyik alappillérévé. Ez a találkozás azonban nem azonos az ismerősök közötti ilyen vagy olyan intenzitású, általánosan megszokott kommunikációval. Ferencnél különös jelentőséget kap a dolog: a keresztény életmód alapélményévé válik.¹⁴ Nyitottságot, sőt kíváncsiságot tételez föl bennünk a másik ember iránt, egyszersmind az állandó újdonság és rácsodálkozás, ezen keresztül pedig a lelki gazdagodás élményét ígéri. Ennek a találkozásnak lényegi vonása az ismeretlennel való bátor kapcsolatfelvétellel, illetve az irgalmasság gyakorlása. A kommunikáció ilyen tekintetben tehát azonnal felvesz egy alapvetően aktivista dimenziót, ami a beszédaktus-elmélettel rokonítja a pápai értelmezést.¹⁵ Ugyanakkor fontos szociális aspektust is kap Ferencnél a találkozás, amikor rendszeresen a perifériákkal való kapcsolattartás kontextusában jelenik meg a fogalom.

A találkozás azonban szerencsés esetben nem áll meg a pusztá kapcsolatfelvételnél, illetve szükségletek szintjénél, hanem a gondolatok és vélemények kölcsönös kifejtésének színterévé válik. Ilyenkor jóval több történik, mint a pusztá együttlét során: egymás gondolatvilágába és ennek nyomán akár lelküknek a legbelsőbb zugába engedik be egymást a kommunikációs folyamat szereplői. Ilyenkor különösen fontos szerepe van a nyelvnek, pontosabban annak, hogy a partnerek értsék a másik kifejezésformáinak valódi jelentését, hogy a szavaknak ugyanazt a jelentést tulajdonítsák. A párbeszédre sokszorosan is érvényes, hogy pozitív hatással van nemcsak az egymás közötti kapcsolatokra, legyen szó személyekről vagy közösségekről, hanem a résztvevők saját mentális állapotát, illetve képességeit is javítja, mivel a sémákból való kilépésre kényszeríti.¹⁶

A barátság fogalmának fontosságára Benedek pápa hívja fel a figyelmet legértelmezesebben. A korábbiakhoz képest ez újabb erkölcsi dimenziókkal való gazdagodást jelent, ami magában foglalja egymás fejlődésének elősegítését is. A kommunikációnak egyfajta csúcsa ez a különösen bensőséges kapcsolat, amiben harmadik félként, akár kimondatlanul, maga Isten is jelen van.¹⁷

A modern kommunikációs technológiák villámgyors elterjedése annak igazolása, hogy az emberek vágyakoznak a

találkozásra és annak magasabb rendű formáira, ezzel pedig maguk a technológiák is megszentelődnek sajátos módon, hiszen egy fontos, isteni eredetű antropológiai sajátosságunk kiteljesedését segítik elő.

Valóság a fizikai és a virtuális világban

Az internet által felvetett problémák közül az egyik legfontosabb arra utal, hogy sokak számára, különösen a fiatalabb korosztályokból, amelyeknek a tagjai már-már anyanyelvüként szívják magukba a digitális kultúrát és életszemléletet, úgy tűnik, hogy a virtuális világ fontosabb, intenzívebbé, sőt, élőbbé válik, mint a fizikailag megélhető valóság. A pápák álláspontja meglehetősen nyugtalan ebben a kérdésben, ez számtalanszor elő is kerül az üzenetekben, ugyanakkor érzékelhető az idő múlásával egyfajta pozitívabb, helyesebben fogalmazva kevésbé aggodalmas megközelítés.

Az már az első pillanattól világos számukra, hogy az internet és a közösségi hálózatok lebontják a tér és – bizonyos értelemben – az idő korlátait, ezzel pedig megkönnyítik nemcsak az egymástól távol került rokonok, barátok közötti kapcsolattartást, hanem új, korábban elképzelhetetlen kontaktusok kialakítására és fenntartására is lehetőség kínálkozik. Benedek pápa ugyanakkor úgy véli, hogy a virtuális hálózatok nem jelentenek igazi párhuzamos valóságot, hiszen ugyanúgy az emberi együttműködés gyümölcsei. Azt is kijelenti: a virtuális környezet esélyt jelent arra, hogy idővel az ott megalapozott kötődések és kapcsolatok a valós világban is testet öltsenek.¹⁸ Arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy sok esetben egyébként éppen a távolabbi, felületesebb kapcsolatok teszik lehetővé a komolyabb, mélyebb, őszintébb megnyílást a másik ember felé: magának a szentgyónásnak a hagyományos, abszolút névtelenséget biztosító rituáléja is erre a pszichológiai helyzetre épít.

Sokan hajlamosak arra, hogy az emberi kapcsolatok átalakulását, lazábbá válását az internetes kultúra terjedésével magyarázzák, holott az legföljebb katalizátora lehet annak. A legelemibb közösség, a család felbomlásának például már a hatvanas években tapasztalhatóak voltak az első aggasztó jelei, amikor a digitális kommunikációs forradalomnak még a lehetősége sem látszott. Ennek hátterében sokkal inkább komplex gazdasági-szociológiai folyamatok állnak, azaz inkább hozhatók összefüggésbe a kapitalizmus mindenkori állapotával, mintsem a technológia fejlődésével.¹⁹ Érdekes és egyben paradox módon ezek épp olyan kultúrákban jutottak a legmesszebbre, amelyek – elvileg legalábbis – a leginkább hagyományörzők. Gondoljunk például Japánra, ahol a régi, hagyományos társadalomban az egyénnek alig van értéke a közösséggel szemben, napjainkra viszont már több olyan generáció nőtt fel benne, amely a totális individualizációt választotta saját útjának.

A fizikai és a virtuális valóság dilemmája ugyanakkor valami egészen másról is szól a mélyben: a különböző természetű közösségekhez való egyidejű tartozás nehézségeiről.²⁰ Ez nem véletlen, hiszen nap mint nap látjuk, hogyan ütközik egymással az egyházzal és a nemzethez tartozás érzése a két különböző érdek okán, főleg, amikor nem a helyi, hanem az egyetemes egyházzal van szó.

Ilyen esetekben bizony sokszor tapasztaljuk az etnikai elv előbbre valóságát a vallási tanításénál, ami folyamatosan nyomom követhető az egyházkormányzati intézkedésekben. Ebben az összefüggésben kifejezetten jól használható a fizikai-virtuális dilemma párhuzama: a nemzeti elv tekinthető a fizikai (vö. vérségi alapú) közösség összetartó erejének, amivel szemben a vallási-erkölcsi tanítás nehezebben megfogható virtuális kohéziója áll. Az természetesen nem tagadható, hogy a rendszer ebben az összefüggésben is képes lehet önkorrekcióna, ugyanakkor az is világos, hogy a felgyorsult mindennapok folyamatában melyik rendelkezik erősebb érdekérvényesítő erővel. Az egyház számára még mindig feloldandó ez az ellentmondás, amiben kétségkívül a kommunikáció szabályszerűségeinek alaposabb megismerése is segítséget jelenthet.

Új technológia, új nyelv

A nyelvvel kapcsolatos problémáknak több különböző természetű, bonyolultságú és megoldásában is eltérő szintjére mutatnak rá a pápák kommunikációs világnapi üzenetei.

A leginkább gyakorlati jellegű kérdést a technológiából következő nyelvváltozás nyomom követése, illetve az egyházi nyelvhasználatba való beépítése jelenti. Annyiban ennek nem volna szabad elvi nehézséget okoznia, hogy – amint Benedek pápa is emlékeztet rá – a keresztény közösség mindig is tudatában volt az emberi nyelv töredékességének, a világ, de különösképpen Isten gondolatainak leírása, rögzítése terén.²¹ Ebben a tekintetben a cyber kultúra megjelenése sem jelent igazi újdonságot, csupán annyiban, hogy más eszközökre van szükség az itt jelentkező problémák megoldásában. De melyek lehetnek ezek?

Érdemes kiindulnunk abból a rövid gondolatból, amit XVI. Benedek mond erről: nem a korszerűséget (értsd: divatosságot), hanem az érthetőséget kell szem előtt tartani. Azt pedig már mi tesszük hozzá, hogy az érthetőségnek pedig nemcsak az egyszerűség értelmében van itt jelentősége, hanem magában foglalja az átláthatóságot is ezzel együtt a hitelesség követelményének való megfelelést is. Az evangélium hirdetésének tehát az internet korában ez a legfontosabb alapelve: legyen tiszta, egyszerű, felesleges sallangoktól mentes.

Benedek pápa ugyanakkor még egy fontos dologra fölhívja a figyelmet, ami megint csak a folytonosságot jelzi napjaink és a korábbi kulturális korszakok között, az egyház vonatkozásában is: ez pedig a multimedialitás, a szimbólumok használata iránti fogékonyság.²² A kereszténység a kezdetektől kedvelte ezeket, már Jézus tanításában számos olyan elem van, amely kizárólag ennek figyelembe vételével értelmezhető. És ez a gondolkodásmód később sem változott: az ókeresztény kor ábrázolásaitól a XX. századig nyomom követhető ez a jelenség. Nos, az internet korszakában sem áll másképp a dolog: be kell emelni az egyházi nyelvezetbe a korszerű szimbólumokat, miközben arra is bőven akad példa, hogy maga a technológia választ magának olyan kifejezési formákat, amelyeknek egyébként nagyon erős konnotációja van a teológia és a filozófia területéről.²³ Mindez erősen elősegíti a két világ közötti átjárhatóság megterem-

Jólét 1956 (Gazdaurak és a tavasz) – Fábry János rajza

tését, már csak azért is, mert a digitalitást anyanyelvként elsajátító fiatalabb korosztályok eleve fogékonyabbak a szimbolikus tartalmakra és jelentésekre.

A nyelvvel kapcsolatban még egy dologra kell figyelemmel lenni. Erre pedig Ferenc pápa hívja fel a figyelmet, amikor a családnak a kommunikációs tanulásban betöltött szerepéről értekeznek.²⁴ A szent-anya megállapítása szerint ez az a hely, ahol egyszerre tudjuk közvetlenül meg tapasztalni a nyelv szinkrón és diakrón jellegét egyaránt. Ez a természetes ket-tősség jelzi, hogy az egyházi nyelvezetből sem kell kidobni mindent a korszerűsítés jegyében, hanem igenis szükséges a szerves folyamatosság fenntartása most is, mert ez tudja áthidalni az elmúlt kétezer év távolságát.

És hogy mi az, ami a legkönnyebben érthetővé teszi, milyen nyelvre is van szüksége az egyháznak a XXI. században? Tanulmányozzuk az imádság nyelvét, ami „nem tudomány, nem logika, nem szónoki vagy tudományos munka” – ahogyan azt Sík Sándor írta, még 1955-ben, jóval Ferenc pápa hasonló kijelentése előtt.²⁵

Egyházi jelenlét a világhálón

A katolikus egyház régóta jelen van a világhálón, nemcsak tagjai révén, hanem intézményként is. Ennek fontosságát már Szent II. János Pál pápa felismerte, utódai pedig továbbfolytatták ezt az utat. Emlékezetes a pillanat, amikor megjelent a hálón a Vatikán honlapja, aztán később az is, ahogyan XVI. Benedek idejében létrejött a SzentSzék Youtube csatornája, illetve elindult a mindenkoros pápa Twitter-fiókja, amit aztán Ferenc pápa tett a legfontosabb modern kommunikációs csatornák egyikévé az egyház számára.²⁶ Ezek a lépések pedig abszolút összhangban voltak azokkal a pápai kijelentésekkel, amelyek a tömeg-tájékoztatási eszközökkel kapcsolatosak, és mind tartalmukban, mind megjelenésükben megfeleltek szellemiségüknek.

Természetesen a megvalósítás, a gyakorlati lépések megtétele nem ment egyik napról a másikra, az egyháznak ugyanakkor sikerült elkerülnie azokat a hibákat, amelyek egy gyorsabb, átgondolatlanabb és előkészítetlenebb „piacra lépés” során nyilván bekövetkeztek volna. Ezzel szemben láthatóvá vált, hogy igen profi szakértői csapat dolgozik ezeknek a felületeknek a működtetésén, ami záloga a minőségnek és a hatékonyságnak.²⁷ Mindehhez számos idejében jött felismerésre volt szükség az egyház legfelsőbb vezetésében, ami jól nyomon követhető a vonatkozó pápai megnyilatkozásokban.

Nem véletlen például, hogy az imént a „piac” kifejezést használtuk. A szó XVI. Benedek egyik üzentében is megjelenik, ahol előbb a pogányok udvarával – zsidó párhuzam –, majd az agorával – görög párhuzam – rokonítja az internet világot.²⁸ Mindkét hely valamilyen értelemben a piac szinonimájának tekinthető, ahol azonban ebben az összefüggésben nem áruk, hanem gondolatok cseréje történik. Alapvető felismerés ez: napjainkra a világ és benne a kereszténység visszatért abba az állapotba, amikor a vallási tartalmak árucikké váltak, az emberek pedig – a bennük lévén természetes, pontosabban isteni készítésnek engedelmességgel – folyamatosan keresik, hogy mi az, ami

a választékból leginkább megfelel saját igényeiknek, szükségleteiknek. A katolikus egyház a hittételek, a teológia szintjén természetesen nem engedhet egy jótányit sem az általa elfogadott elvekből, a „csomagolás” tekintetében ugyanakkor igenis vállalhatja a korszerűséget – ez nemcsak, hogy nem letérés az igaz útról, hanem kötelesség is számára, hiszen pünkösdkor is mindenki, aki ott volt, a maga nyelvén hallotta az apostolokat beszélni.

A keresztény jelenlét lényege az internet világában az, hogy folyamatosan napirenden tartsa az igazán fontos és örök kérdéseket, a hiteles és méltó emberi élet iránti vágyakozást – írja Benedek pápa.²⁹ Ebben a kijelentésben ott van, hogy az egyháznak nem kell „meghódítania” az internetet valamiféle modern kori konkvisztádorként, hanem jelenlétével megszentelnie kell azt – ahogyan arra korábban már utaltunk. A digitális jelenlét lényege tehát a tanúságtétel, vagy másképpen fogalmazva „a reményről való számadás” (1Pt 3,15). Gondolhatnánk első látásra, hogy ez bizony meglehetősen sovány feladat és még annál is soványabb lehetőség. De ha jobban megvizsgáljuk a kérdést, nyilvánvalóvá válik számunkra, hogy a digitális világ jelenlegi logikájában ma már akár a tartalomnál is fontosabb a vélemény, hiszen bármit keresünk az interneten, hogy megvásároljunk – legyen szó könyvről, zenéről vagy akár valami használati tárgyról –, döntésünket elsősorban befolyásolják az adott dologhoz fűzött korábbi értékelések. Ugyanez a mechanizmus érvényes a hitbéli tartalmak közzétételére, illetve befogadására is.³⁰

Az iménti gondolatmenet egyébként az egyház és az egyes hívők számára egyformán kijelöli az utat a nyilvános, internetes kommunikáció vonatkozásában: ma már nemcsak személyes környezetünk, hanem virtuális kapcsolati hálónk, az „elektronikus auránk” is a tanúságtétel fontos színtere.³¹ Ráadásul egyénnel és intézménynek egyaránt arról sem szabad elfeledkeznie, hogy a kommunikációnak ez a fajta nyilvánossága újra közüggé tesz mindenféle vallásgyakorlatot, hiszen egy, osztatlan és közös térben zajlik mindez, a más egyházhhoz, eltérő hithez vagy éppen az ateizmus táborába tartozók szeme láttára.

A kommunikáció szociális dimenziója

Az egyik legfontosabb feladata egyben képessége a kommunikációnak, hogy közösséget hoz létre, illetve segíti annak fenntartását. Arra vonatkozóan persze lehet véleményünk, hogy napjainkban a digitális eszközök által épített kapcsolódások mennyire minőségiek – erről az előbb már írtunk –, az azonban nem lehet kérdés, hogy mindenfajta interakció, amely megfelel a vonatkozó etikai normáknak, érték.

A kommunikáció azért is fontos, mert a legtöbb esetben alapfeltétele a további cselekvésnek. Amennyiben nincs ilyen típusú együttműködés a felek között, minden aktivitás csak egyéni lehet, aminek a hatékonysága jóval korlátozottabb a csoportmunkánál. A közös tevékenység pedig lehetőséget teremt egymás jobb megismerésére, az embertársaink iránti figyelem, empátia és szolidaritás gyakorlására, ami alapvetően fontos a keresztény hit, az egyházi tanítás számára is.

A pápai üzenetek erre a dimenzióra is érzékenyek. Ferenc pápa különösen hangsúlyozza a szociális szerepvállalás fontosságát, amit az irgalmasság rendkívüli szentévének meghirdetése is jelez. Irgalmasság és kommunikáció – a pápa felfogásában két összetartozó fogalom.³² Sok esetben már maga a hallgatás, a másik meghallgatása, azaz a kommunikáció passzív oldala is az irgalmasság egyik gyakorlatként értelmezhető. Ebben az összefüggésben megint azt tapasztaljuk, hogy Ferenc cselekvés értékét tulajdonít az ilyen egyszerű gesztusoknak. És ugyanez fordítva szintén igaz: amikor az irgalmasság cselekedeteit gyakoroljuk, akkor kommunikálunk annak alanya, a minket körülvevő közösség, de Isten felé is, hiszen minden tettünk egyben tanúságtétel is hitbéli meggyőződésünkről, illetve a bennünk munkálkodó Lélekről.

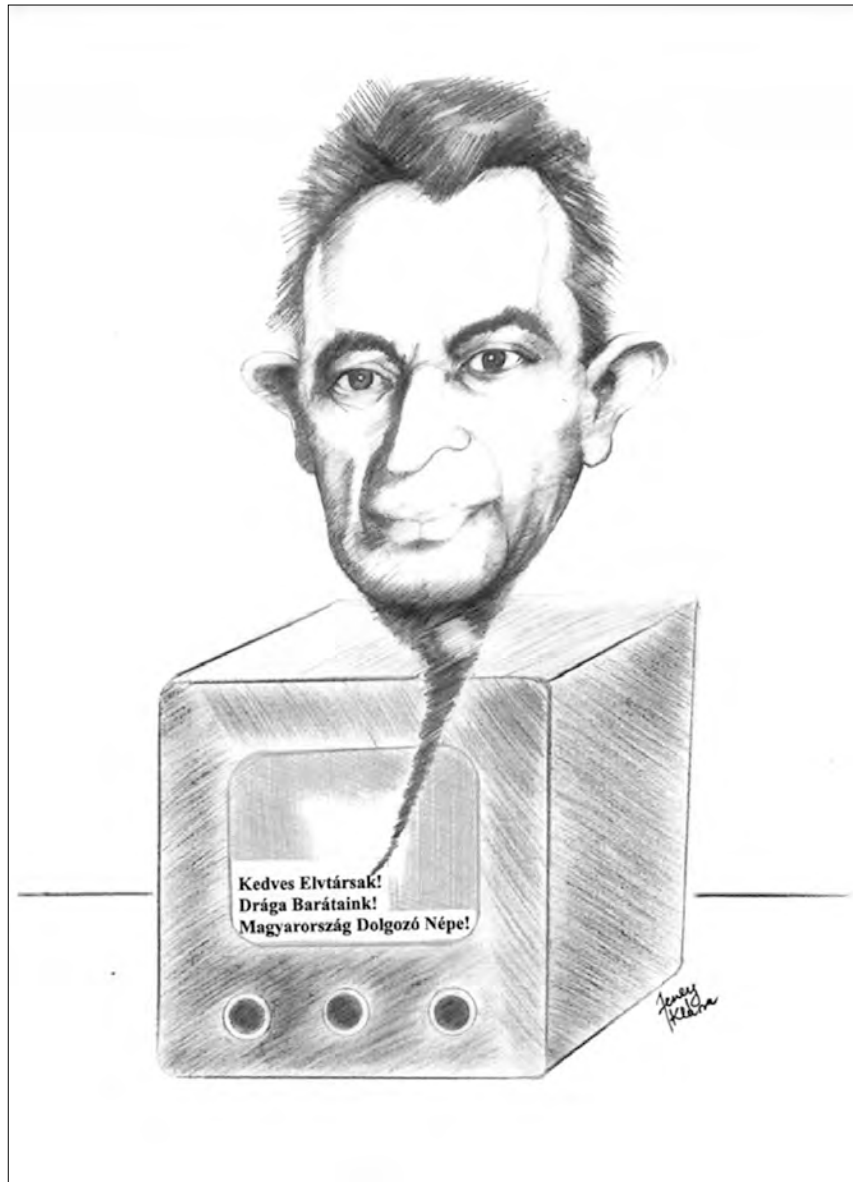
Napjainkban hajlamosak vagyunk a szónak kisebb jelentőséget tulajdonítani, mint az jogos lenne. Olyan korban élünk, amikor a túlzott technicizálódás a dolgok pusztán mechanikus működésének illúzióját erősíti bennünk, miközben érezzük, bár betölteni nem tudjuk azt az űrt, amit a kimondott szó pozíciójának meggyengülés jelent. A kimondott szó hatalmáról ugyancsak Ferenc pápa tanítására érdemes visszautalni. Nemcsak arra emlékeztet bennünket, hogy maga a teremtés is az Ige által történt, hanem bőséggel figyelmeztet bennünket a hamis vagy rosszindulatú szó pusztító hatására, amit emberi kapcsolatainkra gyakorol, de akár társadalmi méretekben is megmérgezhetheti a normális viszonyokat, és akadály lehet a közösség egészséges működésének.³³

Mindenkivel kommunikálni, válogatás nélkül – ez az egyház és a keresztény hívek feladata, ahogyan Ferenc pápa mondja.³⁴ Nem mindig könnyű megfelelni ennek az elvárásnak, hiszen arra kényszerít bennünket olykor, hogy kilépünk a komfortzónánkból. A tanítás lényege azonban éppen ez, hogy a perifériák felkeresése első körben azt jelenti, hogy tudomást veszünk a másik létezéséről, és szóba állunk vele. Ennek az ak-tusa kívánja kétségtelenül a legnagyobb kezdeti erőfeszítést, hiszen bármilyen kommunikáció nemcsak a másik elfogadását, hanem önmagunk megnyitását is jelenti. Hidakat építünk tehát, és a hidak azért vannak, hogy átkeljünk rajtuk. Ez a társadalmi kohézió megerősítésének alapiskolája.

A kommunikáció: eszköz vagy cél?

Napjaink médiaterében barangolva gyakran lehet az a benyomásunk, hogy az innen-onnan felénk áramló üzenetek nagy része teljesen öncélú, és ahelyett, hogy valamilyen releváns közlemény hordozója lenne, saját maga terjesztése az egyetlen funkciója. Nem véletlen, hogy erre a jelenségre, illetve ennek konkrét megnyilvánulási formáira külön elnevezés is született, ami a biológiából ismert vírusok működésére utal.³⁵

Ezek a kommunikációs eszközök etikailag természetesen erősen megkérdőjelezhetők, hiszen épp azt célozzák meg, ami ellen maguk a pápai üzenetek is rendszeresen szót emelnek: a meghökkentés, a megbotránkoztatás, az emberi méltóság sérelme gyakran jelenik meg bennük, a céljuk pusztán vagy leginkább a kattintások számának növelése.³⁶ Működésük

Gerő, a hídverő – Jeney Klára rajza

áttekintése még sincs tanulság nélkül, amikor az egyházi kommunikáció lehetséges útjait vizsgáljuk.

Ha arról beszélünk, hogy az egyháznak célba kell juttatnia az üzenetét valamilyen módon, ráadásul egy rendkívül nagy, összetett, nem utolsó sorban pedig eltérő attitűdökkel rendelkező közönség körében, akkor érdemes lehet elgondolkodni ennek leghatékonyabb módján. Mert korántsem biztos, hogy a hagyományos, sokkal szűkebb és egyhangúbb médiaterre optimalizált eszközök erre megfelelnek. A kilencvenes évek végén a katolikus egyház hatalmas fejlődés-ként élte meg, hogy óriásplakátokon hirdette magát – holott ez már akkor korszerűtlen volt, és természetesen aligha hozhatta meg a várt eredményt. Mára még nyilvánvalóbbá vált, hogy ez a korszak lezárult, és ma már akkor is digitális eszközökhöz érdemes nyúlni, ha éppen nem a legfiatalabb korosztályokat, hanem a közép- és idősebb generációk képviselőit célozzuk meg. A virális kommunikációnak ugyanis pont az a legfontosabb előnye a gyorsaság mellett, hogy mivel első körben nem a teljes közönséget célozza meg, hanem csupán az úgynevezett véleményvezérek, rajtuk keresztül sokkal könnyebb elérni a komplex célcsoportot.

Az egyház pedig kimondottan szerencsés helyzetben van, amikor azt nézzük meg, vajon rendelkezik-e a megfelelő véleményvezérekkel, akik csomópontként tudnak funkcionálni ebben a folyamatban. Tudniillik erre a szerepre – elvileg legalábbis – alkalmas lehet valamennyi papja, hitoktatója, összes rendű és rangú alkalmazottja, valamint világi híve, aki aktív formában részt vesz a közösség életében. Mindez ráadásul nemcsak a külső kommunikációt segítené, hanem hozzájárulna az egyházhhoz valamilyen módon már kapcsolódó személyek csoportidentitásának erősítéséhez, segítene kiemelni a sokszor csupán szó szerint „vasárnapi kereszténységet” ebből a beszűkült pozí-

cióból, és valóban a mindennapok átléhető, aktív valóságává tenné.³⁷

Az egyház ebben az eszközben azért is találhat testre szabott kommunikációs formát, mert működésének alapfeltétele a hitelesség, az, hogy olyan személyek és csoportok álljanak az üzenet mögött, amelyek a befogadó számára megbízhatók, tekintéllyel rendelkeznek, iránymutatók. Ilyen értelemben tehát a virális üzenetek etikussá tehető, sőt mindenféle dilemma nélkül akár krisztianizálható is. Ahogyan Ferenc pápa hangsúlyozza: egyetlen technikai eszköz vagy éppen kommunikációs módszer sem tekinthető alaptól rossznak.³⁸ Mindent az dönt el, hogy az ember milyen céllal használja, illetve milyen tartalommal tölti meg azokat. A legfontosabb a hitelesség, ami a mögöttes álló személyiség, illetve intézmény integritásának jele és bizonyítéka.

Az egyházi kommunikáció célközönsége

Feltűnő, hogy az utóbbi évtized pápai üzenetei, amelyek a társadalmi kommunikáció világnapja alkalmából születtek, egyetlen médiumot, az internetet, illetve egyetlen korcsoportot, a fiatalokét emelik ki a számos lehetőség közül. Korántsem véletlen azonban, hogy ezt tapasztaljuk: nagyon fontos, stratégiai jelentőségű megfontolások állnak mögöttesen.

Amikor arról beszélünk, hogy szeretnénk meghatározni a kommunikációs tevékenységünk alapelveit, az első kérdés, amit föl kell tennünk: kihez akarunk beszélni, kihez akarjuk eljuttatni az üzenetünket. És ezt annak mérlegelésének kell követnie, hogy megnézzük, kik azok, akiknél hosszú távon a legszámottevőbb eredményt érhetjük el. Amikor az egyház esetében azt tapasztaljuk, hogy a fiatalokra fókuszál, abban két különböző, ám egymással összefüggő realitás tudomásul vétele érhető tetten. Az egyik, hogy az ifjabb nemzedékek új

SZEMBESZÁLLNI A VÉGZETNEK HITT SORSSAL

Beszélgetés Gregor Bernadett színművésszel

Fazekas István

Sólem Aléchem írónak a Tóbiás, a tejesember című regényéből készült a Hegedűs a háztetőn című musical. Többek szerint is szinte bartóki méretű a zenei drámának az a magyar változata, melyben Gregor József a főhős apát, Gregor Bernadett pedig annak egyik leányát alakítva, együttesen léptek a színpadra. A Schwajda György rendezésében 1999. január 22-én a szolnoki Szigligeti Színházban megtartott előadásról Gregor Bernadett művésznővel beszélgettem.

Csoóri Sándor azt írja, „...aki énekel, táncsal közeledik, az az idők mélyéből nem hozhat magával hazugságot...”, s ez a megállapítása – noha a népzenevel összefüggésben hangzik el – nyilván a musicalre is igaz. Mi szóval meg leginkább ebben a darabban?

A megtartó hagyomány és a korszerű gondolatok összekapcsolódásának történetén át egy különös érzés járja át a lelkünket, mégpedig az, hogy a boldogságért cserébe nem köthetünk alkut a sorssal.

A musicalben Tevje középső lányát, Hódelét alakítottad. Hogyan kerültél a rendező Schwajda György látószögébe?

Én akkor már Pesten éltem, apukám pedig Gárdonyiból gyakran járt a fővárosba, különösen, amikor előadása volt az Erkel-színházban. Fellépései előtt szinte mindig találkoztunk, hol a büfében, hol a belvárosban kávézgatunk. Az egyik alkalommal arra kért, menjek a Gerbeaud cukrászdába, ahol egy kis disputája van Schwajda Györggyel, de hamar végez, aztán mi is beszélgethetünk. Schwajda és apukám – aki akkor már Tevje szerepét elvállalta – éppen a szolnoki produkció sanszait latolgatták, amikor az asztalukhoz ültem. Schwajda váratlanul nekiszegezte a kérdést, mondván, ha már itt van a lányod, mi lenne, ha a színpadon is a lányod lenne. Nem valami előjogot szánt ezzel nekem, hanem egyfajta szimbólum-láncolat különös lehetőségét érezhette meg. Apukám egy kicsit elmerengett, Schwajda közben felajánlotta nekem a középső lány, Hódel szerepét. Elvállaltam. Ez 1998 szeptemberében volt. Aztán ingajáratban – apukám Gárdony és Szolnok között, én pedig Pest és Szolnok között – jártunk a próbákra. Ő próbálta a saját szerepét, én is a magamét, néha összefutottunk a színpadon. Aztán elérkezett az a bizonyos jelenet, amit addig mindketten tabuként kezeltünk.

A Hódel és Tevje búcsúja?

Igen, a búcsújelenet. A második felvonás nagy pillanata. Bevallom, nagyon félttem ettől a jelenettől. Soha nem felejttem el, ahogy szorongva várok az öltözőben, s egyszer csak bemondja az ügyelő, akinek hangját szinte most is hallok: „Gregor Józsefet és Gregor Bernadettet kérem a színpadra!” Mérheterlen félelem fogott el, ami nem lámpaláz volt. Felmentünk a színpadra, s az volt a furcsa, hogy nemcsak én voltam zavarban, hanem apukám is. Ő egy darabig téblábolt a lámpafényben, aztán csak ácsorogtunk egymás mellett. Nem mertünk egymásra nézni. – Vajon mit akarhat ez a történet velünk? – valami ilyesmire gondolhattunk mindketten, hiszen addig legfeljebb a konyhában vagy más magánéleti helyzetekben voltunk ilyen tépelődő közelségben, s most lám, itt állunk a színpadon! Volt ott egy pad, a vasútállomásnak a padja (az első próbákra állomásnak beraktak valami jelzészzerű díszletet), oda leültünk, s elkezdtük a jelenetet úgy, hogy továbbra sem néztünk egymásra. Csak a végén találkozott össze a tekintetünk, amikor megfogtuk egymás kezét. Ekkor volt még egy ölelés is, úgy emlékszem. Schwajda annyit mondott: na, jó, ezt nem próbáljuk többet. Tökéletes volt. A különösségét az adta, hogy nekünk nem kellett semmit sem magyarázni, nem kellett semmit sem eljátszani, minden olyan természetes volt, mintha minden, amit teszünk, tényleg akkor és tényleg ott történe. A lány, ahogy örökre búcsút vesz az apjától, mert elmegy Szibériába a szerelme után – nos, ennek a lelki kataklizmának a család erejével körülölelt tisztasága olyan szívbeli forrásból fakadt fel, hogy – láthatod! – most is ráz a hideg, ha csak mesélek róla. Nagyon meghatározó volt ez a közös szereplésünk a pályámon, sajnálom, hogy más darabban nem adatott meg, hogy együtt játszhassunk! De hála Istennek, hogy legalább ez megvolt! Erről a jelenetről egyébként van egy képem,

ahogy ülünk egymás mellett a várpadon. A nappalimban van kiakasztva, a pamlagommal szemben. Ezt a jelenetet már csak összpórákon játszottuk, és a bemutatón fergetegesen sikerült.

Édesapádtól kaptál tanácsokat a többi jeleneteiddel kapcsolatban?

Nem. Apám operaénekes volt, s nem színész. A prózai jeleneteit is úgy tanulta, miként az operákat. Egy operaénekesnek a kotta legapróbb jegyeit és jelzéseit is pontosan tudnia kell, ott mindent be kell tartani, a kottától eltérni egy pillanatra sem lehet, érthető tehát, hogy így viszonyult a szöveghez is. Emlékszem, három héttel az előadás előtt

volt egy próba, amikor az egyik monológból kihagyott két mondatot. Jött le a színpadról, s teljesen kétségbeesett, hogy most mi lesz, hiába nyugtatgatták a többiek azzal: észre sem lehetett venni, nem olyan nagy baj, hogy kimaradt. Fura volt azt látni, hogy mekkora precizitással, s micsoda hihetetlen alázattal dolgozott. Adott a fiatal színészek véleményére is. Vida Petit nagyon megszerette, hozzá többször is odafordult: „Petyám, ez így jó?” De ugyanezt a mérheterlen alázatot vettem észre Töröcsik Mariban is, aki attól rettegett, hogy ő nem énekes. Apukám meg attól, hogy ő nem színész. Amikor megtudta, hogy a feleségét Töröcsik Mari alakítja majd, így lamentált: „Úristen, hogy

jövök én a Kossuth-díjas Töröcsik Marihoz?” Töröcsik meg így: „Kiállhatok én a Kossuth-díjas Gregor mellé? Hogy fogok én vele duettet énekelni?”

Gregor Józsefnek, az édesapának és Tevjének, akit alakítania kellett voltak-e közös vonásai?

Nekem ő a férfikép az életben. Legjobban az jellemezte, hogy iszonyatosan sokat dolgozott. Fiatalokat meghazudtoló volt a teherbírása. A halála előtt is néhány héttel még három *Hegedűs a háztetőn* „lenyomott” (így pestiesen szólva), pedig már nagyon beteg volt. Mindig nagyon odafigyelt a családjára, oltalmazott és szeretettel árasztott el bennünket, a feleségét, engem, nagyon figyelt a környezetére. Ezek mind a Tevjével való hasonlóságot jelzik. Olyan személyisége volt, hogy az élet minden pillanatában fel lehetett rá nézni. Nemcsak a színpadon, amikor kinyitotta a száját, és áradt belőle az a gyönyörű hang (ilyenkor a leginkább), de akkor is például, amikor kakaspörköltet rendelt. Azt is zseniálisan csinálta. Van az a mondás, hogy a tehetségnek nincs műfaja, magyarán, aki tehetséges, az általában mindenben jó. Ő ilyen volt.

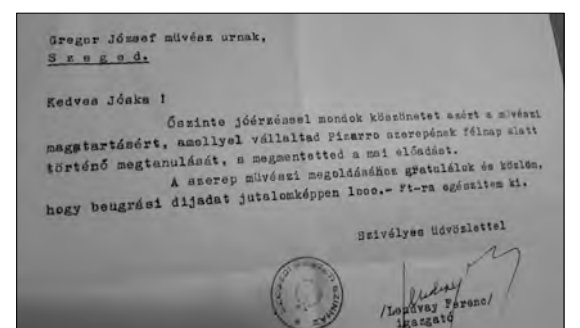
Na és te? Te, miben hasonlítasz Hódelre leginkább?

Talán abban: ha a szerelmemet Szibériába vinnék, én is utánamennék.

Az édesapáddal való közös szereplés ki nem alvó fényében, hogyan látod, mit szeretnél a pályádon leginkább elérni?

Van színész, aki kellő tehetséggel, s még több rutinnal bármit el tud játszani a színpadon. Én nem a bármire vágyom. Azt szeretném egyszer megmutatni, hogy a nő lélek lehet oly bátor és fegyelmzett, hogy a fájdalom és megpróbáltatások legnagyobb feszültségében is képes szembeszállni a végzetnek hitt sorssal.

KÉPEK ÉS DOKUMENTUMOK GREGOR JÓZSEF ÉLETÉBŐL

EMLÉKKAVICSOK GREGOR JÓZSEF SÍRJÁRA

Petróczi Éva

nafsó crurá bicror hahajim, azaz: „legyen lelke bekötve az élők bugyrába!” A kifejezés magyarázata: a keleti pásztorok mindig annyi kavicsot őriztek az élők bugyrában, ahány jószágból állt a nyáj. Ez volt az ősi számadáskönyvük. Így tudtak elszámolni az állatokkal. A kifejezés előfordul Dávid bibliai történetében is: „Legyen az én uram lelke bekötve az élők bugyrába, vagyis sokáig éljen (Sámuel I. könyve, 25-29.)” Aki így gyászol, aki kavicsokat helyez el egy szeretett barát, családtag sírján, az nem fogadja el véglegesnek a gyászt, a búcsúzást; minden kövecskével *visszaköti egy kicsit* a sírban nyugvót az élők világába. Ezt kísérlem meg most én is.

Most, amikor ezt a kis visszaemlékezést érlelgettem magamban, a felejthetetlen Gregor Józseffel – Jóskaival – kapcsolatos emlékeim előhívásához segítségül hívtam a YouTube gazdag Gregor-kincsesárát is. Ebben az egyik drágakő az a néhány felvétel, amely a „Hegedűs a háztetőn” zsidó tejesembere, Tevje szerepében szólítja vissza közénk Őt. Emlékezetesek többek között azok a pillanatok, amikor a szegény anatevkai családapa a *hagyományok* fontosságáról énekel. S ez adta mostani írásom címét. Jóska katolikus volt ugyan, de a legnagyobb szeretettel és készséggel lépett fel a különböző felekezetek jótékonyági rendezvényein, továbbá olyan alkat volt, aki – Pál apostol gyönyörű szavaival – „mindeneknek mindenné lett, hogy minden módon megtartsom némeleyeket.” Így bizonyára megértene és elfogadná, hogy ezeket a sorokat nem sírjára helyezett virágoknak, hanem emlékkavicsoknak nevezem, hiszen valamikor a hívó Tevjek sírjaira ezt vésték :T.N.C.B. (V.) H. – összeolvasva: tanc'vá, ennek feloldása pedig: t'hi

Ismeretségünk első lépcsőfoka még az egyoldalúság jegyében telt: 1970-75 között, amikor a József Attila Tudományegyetem hallgatója voltam, szülővárosom, Pécs és a Mecsek után sóvárgó napjaimat gyakran megédesítette egy-egy Vaszy Viktor-vezényelte szegedi operaelőadás. Emlékszem, neki köszönhettem többek között azt az élményt, hogy még *Ozmin is lehet szeretni!* Azt az Ozmint, akitől gyermekkor, otthoni operalátogatásaim idején valósággal rettegettem, a gonoszság megtestesítőjének éreztem, a *Szöktetés a szérből* legvisszataszítóbb szereplőjének. Gregor József képes volt a lehetetlenre: a tömény rosszindulat álcája mögül elővillantotta a behemót török sebezhetőségét és szeretetvágát.

Második és harmadik Gregor élményem két párbeszéd, egy telefonos és egy „élő adás”. Nagyjából 1991 táján történt. Ekkoriban, s még elég sokáig, gyakran vállaltam a Magyar Rádióban „Éjfélől hajnalig”-szerepléseket; ezek nagyon kedvelt, háromórás, *be-telefonálás* élő adások voltak, többek között Ungváry Ildivel, Liptay Katival, Kőszegi Gáborral, Novotny Zolival,

mint kérdezővel...Ezen a bizonyos éjszakán, már jó egy órával éjfél után, karácsonyfa módjára felragyogott a hívásokat fogadó rádiós kolléga arca. Amint átnyújtotta a kagylót, csak annyit uttagott: „Meg fogsz lepődni, ki keres...” – És a vonalban megzendült a jól ismert, nagyon szeretett hang: „De jó, hogy elértelek, kislány, itt ülök egy csehóban és hallgatlak, hallgatlak...Figyelj, most itt vagyok Pesten, se Szeged, se Gárdony, én már holnap délelőtt meg akarok ismerkedni veled.”

Így is történt, másnap délelőtt tizenegy tájban, az éjszakázástól fáradtan Pesterzébetről bevágtam egy belvárosi presszóba, ahol Jóska már ott várt, szépséges Bernadett lányával. A telefonos barátság ezek után rakéta sebességgel elmélyült, Jóska sokat meséltetett, különösen egy szopránénekesnő ösömről, a bécsi Staatsoperben éneklő Ludwig Vilmaról, s gyönyörű hangú sebészorvos-énekes nagybátyámról, dr. Nemerey Péterrel, aki az egyik Gregor-kedvenc, az *Anyegin* parádés Lenszkij-áriájával nyert egy énekversenyt, az ötvenes években...Jóskát pedig az Anyegin Gremin hercegeként az első meghallgatáson, énekét félbeszakítva, még kihajították az Operából. Egyszóval, jó másfél órát beszélgettünk, természetesen Szegedről is, aztán telefonszámot cseréltünk, mert Gregor csak annyit mondott nagy titokzatosan, hogy van valami terve velem kapcsolatban!

És az újabb, sajnós, utolsó személyes találkozás már ehhez a megvalósult tervhez kötődött. Ennek lényege az volt, hogy ugyanannak az évnek a kora nyarán, a mostanihoz hasonló hőségben az a megiszteltetés ért, hogy kedves felkérése nyomán Jóska szereplő, vagyis inkább szolgálattéví társa lehettem egy jótékonyági hangversenyen, a gárdonyi református templomban.

Sőt, a koncertről másfél órás Tv-felvétel is készült, akkori lakóhelyem házi televíziója, a TV20 számára, amelynek vezetője akkoriban egy gyönyörű hangú, sokat szinkronizáló, de színpadon méltatlanul ritkán látható színész, Lázár Sanyi volt. Az ő jóvoltából akkoriban már évek óta hétről-hétre gazdája lehettem a „Könyvtőlcsér” című rövid ajánló műsornak, s néhány hosszabb adásnak is. Sanyi, amikor meghallotta, hogy kivel fogok együtt szerepelni, hét végével – épp szombatira esett a rendezvény – és kánikulával mit sem törődve, egy szál kamerával és operatőrrel bepakolt engem viharvert kis mikrobuszába és irány Gárdony!

A kellemesen hűs parókian Jóska és életének társa és védőangyala, felesége, dr. Takács Mária orvosnő – Marika – már vártak bennünket. Soha nem felejttem el, hogy az akkor már javában világhírű művész milyen szeretettel és örömmel ismerte fel Lázár Sanyiban az egyik legszebb hangú magyar színészt. A templomban – mondanom sem kellene – egy gombostűt sem lehetett leejteni, annyian voltak, annyian hagyták abba a strandolást. No, egy percig sem az én kedvemért, hanem, hogy azt a nagy énekest hallhassák, aki akkoriban már Gárdonyt vallotta második otthonának, s aki a Velencei tó körüli települések templomaiban, kultúrházaiban, iskoláiban is olyan tűzzel és lelkesedéssel lépett fel – mint a világ bármelyik híres operaházában. S engem sem úgy kezelte, velem sem úgy bánt, ahogyan a popsztárok szoktak szegény „előzenekaraikkal”, hanem teljesen egyenrangú művésztársként, noha akkoriban még csak 4 vékonyka verseskötet szerzője voltam, legfeljebb öt... Igaz, a közönséget az általa kínált magasrendű zenei élmény mellett kiválóan szórakoztatta az ő dús basszushangja mellett az én létező legvékonykább, gyerekhangú szopránom...Míntha

egy bömbölő vihar és egy szellőcske „beszélgetett” volna...A korántsem jó minőségű TV-filmnek azután nagy sikere volt Pesterzébeten, az emberek mindenütt megszólítottak, az utcán, a boltban, a patikában, s emlegették a számukra legkedvesebb pillanatok.

A felvételtől elég kezdetleges video-változatot sikerült csak készítenünk, ezt azonban hiába keresem, a minden jó ügyet pártoló Lázár Sanyi is meghalt, így, legnagyobb bánatomra, nehéz és szomorú napokban nem tudom elővenni, hogy egy kis örömet és erőt merítsék belőle. De annak a nyári, templomi estének az emlékéből mindmáig – igen. A halála előtti évtizedben személyesen már nem találkoztam Gregor Jóskaival, de telefonon beszélünk olykor. S őszinte örömmel fogadta, ha egy-egy zenei tárgyú versemet legalább így, távbeszélgetős üzemmódban, elmondtam neki. Azóta is, ha egy-egy ilyen írásom megszületik, mindig úgy érzem, ismét csak Vele volna jó megosztani a zenét a költéssel összekapcsoló sorokat.

Azóta is töprengök azon, hogy természetének kendőzetlensége, sokak szerint olykor nyersesége ellenére miért szerették annyian Őt. Ritka szépségű hangján túl nyilván azért, mert teljes *intrikamentességgel*, mások tehetségének feltétel és irigység nélküli elismerésével élt meg egy olyan pályát, amelynek anyagi szférái mellett általában pokoli körei is vannak. Olyan körök, olyan emberi csapdák, amelyekről ő egész életében távol tartotta magát. *Ezért is* méltó arra, hogy lelke be legyen kötve az élők bugyrába, egy másik fordítás szerint: az élők kötelekébe. Mert tehetséggel és emberséggel végigszolgált évtizedeket élt meg, értünk és mindvégig velünk! Nem kiválva, hanem elvegyülve! Világhírűként is egy anatevkai tejesember természetességével!

Rátoldi-Tóth András versei

Kilátás

Alattunk hegyek, falvak,
Víztorolók,
De legfőképpen, hol
Sötétlő, hol világos zöld erdők.
A kéklő messzeségeket megváltja
A föld-gömbje. Gyertyánok
Kívágva, az erdősegek
Megtörve.
Végtelen határ,
Fölötted köröz egy
Ölyvmadár

A hegyek panorámája

Ha lentről nézed, csak két hegyvonulatok,
patakok sietnek le, hogy aztán
egybeforjjanak
a kis folyókkal.
Viszont ha fentről nézed
a rónát
Úgy érzed óriás vagy,
aki mindenfelé birtokolja
saját életét, magányát.
Ha az idő nem is örök, tied lehet a pillanat.
Szorosan magadba zárod.

A széncinke

Fenyőfán dalol a széncinke,
sohasem panaszos éneke
Isten madara ez.
Kicsit értjük,
te dalolsz, mi hallgatunk,
aztán átrepülsz egy
másik fenyőre...

Emlék

Sohasem értem hozzá, Mégis úgy érzem
Míntha mindig velem volna
Egy női mosoly szívemben maradt...
Memory.

Mátra lankáin

A magas bércek alatt
Falu kapaszkodik a völgyvágatba
A házak között templom ugrik ki,
és sötét tornya bámul a fellegekbe!

Eger télen

Csendes ódon város
Szép karcsú templomok
Fázós barokk épületek
És középen ott a vár
Amit hajdan védtek Dobóék
és a bazilika
Impozáns a maga valójában
Míntha az idő össze-vissza
forgott volna
Didereg a város a Bükk alatt.

Alkony Bagolyirtáson

Sosem fogom elfelejteni azt a szép nyári estét
Mindig lelkemben az az alkony
A fellegek mögül kibukkanak a csillagok
A vadvirágok, s a fák szunnyadnak már,
Mégvárnak a páfrányok hajnalig

Az első és az utolsó

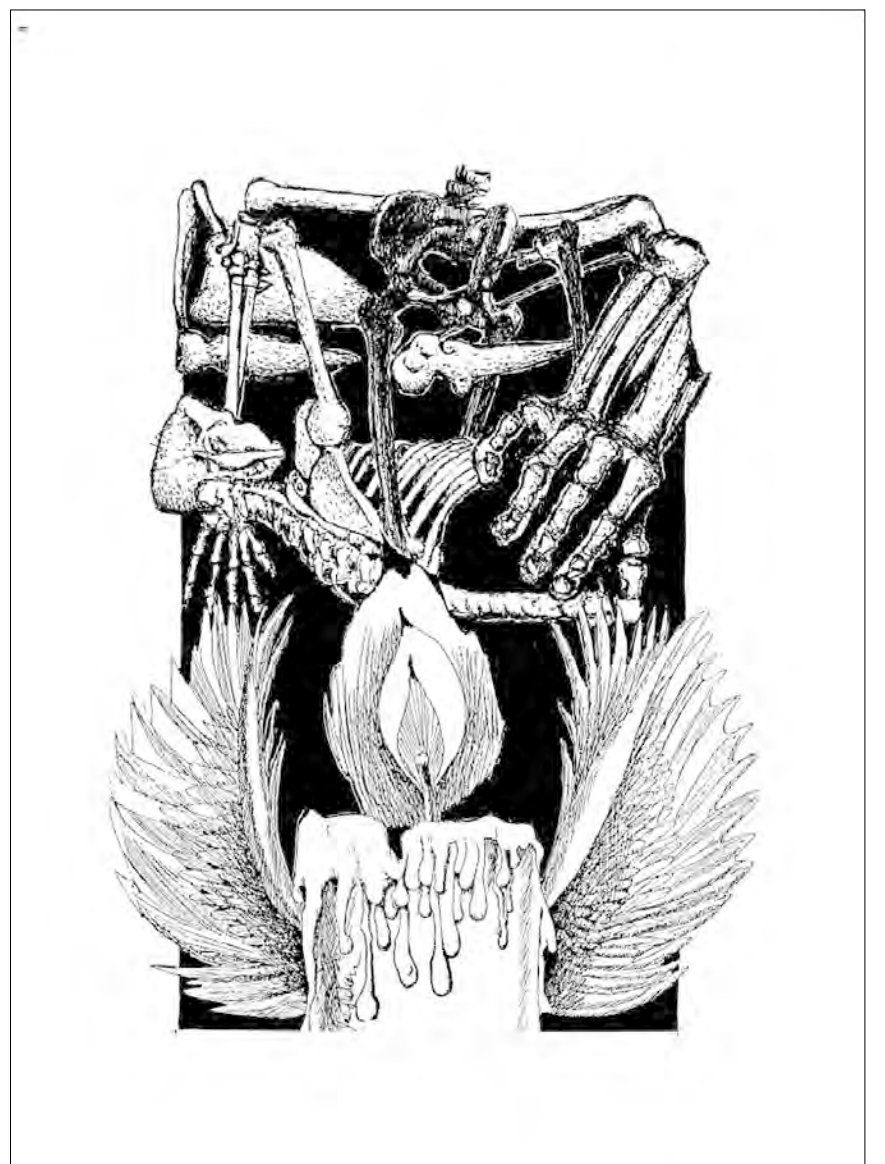
Az utolsó búcsú
Mindig az első
Az első köszöntés
Mindig az utolsó

Öreg tanya

Téged már rég elhagytak
Magad maradtál
Barna farakások a magas fűben
Soha nem találász rá
Régi önmagadra

Egy turistabarangolás télen

Örökre itt maradni,
villant az eszembe
Sohasem megyek
Le innen-dacoltam,
De hiába minden!
Mindennap elválni
Egy gordiuszi csomót
Kínomban rugdostam
A megfagyott porhót.
Meddig tart az élet
Azt csak Isten tudja
Ha nem vagyok ott
Mindig vissza, vissza.
Megfejtethetlen kérdések tömkelege
De ha megfejted
Elbambusz a fellegekbe

In memoriam 1956 – Bertalan Tivadar rajza

„AZ EMBERI SZÓBAN ÉS A TÖRTÉNETBEN HISZEK”

Szirtes Tamás a Szerelmünk, Shakespeare című fesztiválról és a Madách Színház terveiről

Tölgyesi Tibor

Az idei nyár nagy szenzációja volt a Madách Színházban a Szerelmes Shakespeare című színdarab premierje. E bemutatóhoz rendezvénytársaság is kapcsolódott, a Szerelmünk, Shakespeare c. fesztivál. A több mint egy hónapig tartó rendezvénytársaságról Szirtes Tamás, a színház igazgatója és a darab rendezője, egyszerűs mind az egyedülálló esemény megálmodója nyilatkozott a Stádiumnak.

Honnan jött az elképzelés, hogy a musical bemutatójához kapcsolódva fesztivált is szervezzenek?

Az én ötletem volt, főiskolás korom óta rajongója vagyok a hatalmas angol szerzőnek, pályám alatt legalább tíz darabját rendeztem.

A színjátszás lényegének megértéséhez hozzátartozik a Shakespeare-darabok értése, elemezni tudása, a hozzá kötődő Erzsébet-kori színházi ismerete – ezek véleményem szerint mind-mind nélkülözhetetlenek a számunkra, színészeknek és rendezőknek. A Főiskolán – ma már Egyetem –, ahol tanítottam, Shakespeare műveit tartottam az egyik legfőbb tananyagként. A színházi szakmában dolgozóknak szent iratokként kell erre az életműre tekinteniük, s bárkinek, aki jelentős eredményt kíván elérni – tegye azt bármely színházi műfajban –, alaposan kell ismernie. Shakespeare a világon a legtöbbet játszott szerző, jelentősége, műveinek mondanivalója, aktualitása az elmúlt 400 évben nem változott. A darabjaiban olyan bűvölő tudás rejlik az emberi természetéről, a hatalomvágyról, a szerelemről, az emberi élet meghatározó folyamatairól, hogy bár a színjátszási divatok az évszázadok alatt hatalmas változásokon mentek át, mindenkor megtalálta a maga Shakespeare-jét, és ez ma sincs másképp.

Kiket vártak a fesztiválra?

A célközönség részben a színházi szakma volt, de el akartunk jutni olyan nézőkhöz is, akik nem tartoznak a Madách Színház törzsközönségéhez. A Fesztivál a nézők ama rétegének is szólt, akik mélyebben érdeklődnek a szerző és a színházi teljesség iránt. Volt még egy személyes motivációm is, ami megerősítette a gondolatot, hogy hozzuk létre ezt az eseményt. Gyakran úgy érzem

egy-egy bemutató után, hogy annyi mondanivaló maradt még bennem és az alkotótársaimban, olyan sok tudás halmozódott föl a próbák során, hogy azokat még jó lenne megosztani másokkal is.

Megkapta azt a fesztiváltól, amit szeretett volna?

Nagyon kíváncsi voltam, hogy mi történik, hogyan reagálnak kollégáim, (színészek, rendezők, irodalmárok) hogyha kimondjuk a hívó szót: William Shakespeare-t?! Azaz, hogyan reagálnak, ha mindenkinek lehetőséget nyújtunk, hogy elmondja, mit jelentett a pályáján a találkozás a nagy angol szerzővel. A visszajelzések teljes mértékben kedvezőek voltak. Mindenki: színészek, rendezők, egyetemi tanár kollégáim készek voltak megosztani a saját élményeiket. Látható volt, hogy ezekből rendkívül gazdag és tartalmas előadássorozat jöhet létre.

Kíváncsiságom másik része a nézők felé irányult, biztos voltam benne, hogy a Madách nézői között szép számmal lesznek olyanok, akik ezt a Fesztivált szívesen fogadják. Az én Shakespeare-előadássorozatunk például nemcsak könnyen befogadható ismereteket, hanem művészettörténeti, irodalomtörténeti és zenei elemeket, sőt némi filozófiát is tartalmazott, s a nézőink mind ezeket is nagy érdeklődéssel fogadták. A Fesztivált nem tömegrendezvénynek szántuk, hiszen eleve kis befogadóképességű helyeken tartottuk meg az előadásokat (100-200 nézőt befogadni képes termekben). Jelentős volt az érdeklődés, és tökéletesen elégedett vagyok a nézői részvétellel. Minden előadást rögzítettünk, s most készülünk ezeket kiadvány formájában megjeleníteni.

A kísérőrendezvények egyike, a *Legendás színészek – legendás szerepek* című

fotoállítástunk még mindig látható. A tárlatot a Madách Színház nagy Shakespeare-előadásából állítottuk össze. A Madách a hatvanas évektől kiemelt figyelemmel fordult Shakespeare felé, sok híres színészünk az ő drámáin lett igazán nagygyá. Ezekből az időkbeli legendássá vált Gábor Miklós Hamlet-, Huszti Péter Jago- vagy Bessenyei Ferenc Othello-alakítása. Akkoriban szinte a műsorterv része volt a Shakespeare-életmű egy-egy darabjának bemutatása. Tradíció, melynek részeként jómagam is rendeztem négy vígjátékát az angol zseninek – Shakespeare fontos része a színházunk nagy prózai korszakának.

Lejtek folytatása – más témaválasztással – a fesztiválnak?

Úgy érzem, ezzel a fesztivállal – bár nem biztos, hogy ez a szó adja vissza a legmegfelelőbb rendezvényünk lényegét – rátaláltam valami olyanra, amit érdemes folytatni.

A következő nagy bemutatónk, nagyjából egy év múlva, Andrew Lloyd Webber *School of Rock* musicalje lesz, ami nálunk *Rocksuli* néven fut majd. A rock fogalma nemcsak a zenét jelenti, hanem a hozzá kapcsolódó életfelfogást, irodalmat, képzőművészetet, világnézetet is. A rock-korszak, amely az '50-es években kezdődött és – bár azóta lényeges változásokon ment át –, ma is tart, korosztályok meghatározó filozófiája volt. Hatalmas téma, amely nagy érdeklődésre tart számot. Olyan gondolatok, amelyek köré szintén érdemes lenne méltó fesztivált rendezni.

A Rocksuli bemutatójait láthatunk más újdonságot is?

Igen, két prózai bemutatónk lesz, az egyik Woody Allen filmjének, a *Hatalmas Aphrodité*nek a színpadi változata, Szenté Vajk főszereplésével, Valló Péter rendezésében. A másik bemutató Müller Péter *Szomorú vasárnapja*, Nagy-Károly Eszter, Rudolf Péter és Nagy Sándor főszereplésével, Horgas Ádám rendezésében.

Nálunk tudvalevőleg nincs társulat, én az ún. „fészkalja”-konceptióban gondolkodom. Ez azt jelenti, hogy a színház körül kialakult egy 150 színészből álló művészi kör. Folyamatosan bővítjük, most két nagyszerű színész csatlakozik: Nagy-Károly Eszter és Rudolf Péter.

Tehát lényegében minden szerepre castingokon választhatják ki a legmegfelelőbb színészt?

Igen, a zenés darabok jellemzője, hogy a szerepekben mindig van valami különlegesen nehéz, ami az emberi teljesítmőképesség határait súrolja. Például a bemutatandó *Rocksuli* főszereplőjének olyan rockénekesnek kell lennie, aki jelentős prózai színészi képességgel van megáldva, emellett csodálatos hanggal, a nagy rock-tenorok hangjával is. A darab női főszereplőjével szemben pedig az a követelmény, hogy el kell énekelnie Mozart *Az Éj királynőjének* koloratúr-szoprán áriáját és egy igényes musicaldalt is. Hogy megtaláljuk a legalkalmasabb művészeket ezekre a szerepekre, az csak castingokon lehetséges.

A nyár elején a szóban forgó fesztivál megrendezésén kívül más újdonságot is bejelentettek a Madách Színházal összefüggésben.

Igen: a színházunk folyamatos játsszói rendre tér át, vagyis 2018-ban nem tartunk nyári szünetet. Bár ez eddig sem volt több 6-8 hétnél, nekünk ezekre az estekre is égető szükségünk van.

A változtatás bevezetését az indokolta, hogy hatalmas a repertoárunk – csaknem 25 darabunk fut egyidejűleg –, és igen nagy rájuk a nézői igény. A műsoron lévő nagy musicaljeink – mint például a *Mamma Mia!*, *A nyomorultak*, *Macskák*, *Mary Poppins*, *Az Operaház Fantomja* – olyanok, amik más városokban egymagukban is elvisznek egy-egy színházat.

Már jó ideje tudjuk, hogy mindezekhez egyrészt kevés az év 365 napja, másrészt pedig kevés egyetlen színház ehhez a hatalmas repertoárhoz.

Mi lehet a megoldás?

Nagyon sokat kerestem a fővárosban olyan helyszínt, amelyik alkalmas lenne arra, hogy a zenés repertoárunk valamely darabját befogadja. A következő évben teszünk ebben az irányban is lépést. A *Macskák*át átvisszük a Budapest Kongresszusi Központba, jövőre ezt a darabot csak ott játsszuk, és ott ünnepeljük meg a 35. születésnapját is. A szintén sikeres prózai és kisebb szcenikai igényű zenés darabjaink számára már régebben megtaláltuk a RaM Colosseumot mint játszóhelyet; bevált, és mostanra a nézőink is megszokták, hogy ott is játszunk.

A különböző helyszíneken ugyanazt a nézői élményt tudják majd garantálni?

A Madách Színházhoz fogható helyszín nincs több: nagyszerű az épület, remek helyen van a városban, és a felszereltsége elsőrangú. Be kellett látnunk, hogy bármilyen külső játszóhelyet választottunk is, óriási kompromisszumot kell kötnünk. Tehát a kimozdulás csak bizonyos előadásainkkal lehetséges. A *Macskák* azonban, mivel ennek az előadásnak kisebbek a szcenikai igényei, viszonylag egyszerűek a díszletei, az új helyszínen is hasonló élményt tud majd nyújtani. Más nagy zenés darabok esetében – *Mamma Mia!*, *Az Operaház Fantomja*, *A nyomorultak* –, melyek en-

nek az épületnek a technikai tudására készültek, a kimozdulás nem lehetséges.

Technikai feltételeket említ. A Mamma Mia!-hoz vásárolt LED-fal milyen újdonságot hozott?

Olyannyira bevált, hogy azóta vettünk még egy nagyméretű LED-falat. A két között az a különbség, hogy az egyik – eltérő hűtési megoldása következtében – nemcsak zenés, hanem prózai darabok színrevitelénél is használható. Csodálatos eszköznek tartom, szinte tökéletesen kiváltja a vetítést, ami az elmúlt évtized nagy színházi látványteremtő eleme volt – ráadásul sokkal könnyebben kezelhető. Úgy gondolom, a következő tíz év színházi látványainak megteremtésében a különböző típusú LED-falak játsszák majd a főszerepet.

Terveznek egyéb fejlesztéseket is?

A Madách Színházban a technikai fejlesztés állandó program. Hozzáteszem, maga a technika is viharsebesen fejlődik. Ami két évvel ezelőtt újdonságnak számított, ahelyett már újabb és jobb eszközök vannak.

Legutóbb nagy léptékű világításfejlesztést tettünk; nálunk már nincsenek hagyományos lámpák, valamennyi lámpánk számítógép által vezérelt, intelligens eszköz. Az új technikának köszönhetően tökéletesen megváltozott a színpadi világítás az elmúlt tíz évben, mind kiszolgálás, mind a művészi hatás tekintetében. A zenés műfaj világszínvonalú színrevitele – s a Madách vállaltan ebbe az irányban halad – megköveteli, hogy a játszóhely tartson lépést a legújabb technikákkal. Manapság – elsősorban a filmek, a televízió hatására – nagy a nézők vizuális igénye, elvárják, hogy álljunk a versenyt a filmek és televíziók látványvilágával.

Nem kell tartanunk attól, hogy a látvány esetleg háttérbe szorítja a mondanivalót?

Örök kérdés, de meggyőződésem, hogy a jól alkalmazott látvány csak segíti a darabot. Csodálatos eszközök vannak a kezünkben, és az alkotókon, rendezőkön múlik, hogy lézer-show-vá válik-e a kezükben a mű? Én az emberi szóban és a történetben hiszek. Nekünk a színpadon megszülető, egyszeri és megismételhetetlen pillanat varázsára kell koncentrálnunk, azt kell megteremtelnünk.

EURÓPÁNK – A MAI KOR BIZÁNCA

Nagy Viktor rendkívül aktuális Herczeg Ferenc-darabot állít színpadra

Tölgyesi Tibor

Év végén kezdik próbálni az Újszínházban Herczeg Ferenc Bizánc című drámáját. A bemutató februárban lesz. A színrevitel szomorú aktualitását adja, hogy mostani bevándorlás-áradattól fenyegetett Európánk kísérteties hasonlóságot mutat az egykori Kelet-Római Birodalom székhelyének török fenyegetettségével, mint ahogy az akkori bizánci vezetőség megalkuvó, túlélésre játszó, cselekvésképtelen magatartása is felismerhető napjaink politikusi megnyilvánulásaiban.

Nagyban függ egy siker a darab rendezői megközelítésétől, nem véletlen, hogy a színház vezetése erre a posztra a Bizánc estében Nagy Viktort, a sokéves tapasztalatú, a darabhoz hasonló világlátású, elismert szakembert kérte fel.

Azoknak, akik még nem ismerik Nagy Viktor rendező szakmai életútját, érdemes megismerkedniük ezzel a kissé kacskaringós, de mindenképpen érdekes pályáival.

Dombóváron születtem, Pécsen végeztem a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán. Tagja voltam a Pécsi Filharmonikus Zenekarnak – ma már Pannon Filharmonikusoknak hívják őket –, s tanítottam is rézfúvós hangszereket. Emellett sokat dolgoztam amatőr színtársulatokkal, érdekelt ez a művészeti ág is. 1983-ban felvettek a Színművészeti Főiskolára színházi rendezőnek. Öt év tanulás következett, nappali tagozaton, Vámos László volt az osztályfőnököm. 1988-ban végeztem, egyik diplomamunkám a Tosca volt. Mind a mai napig – majd harminc év óta, ami rekordnak számít – látható az Operaház színpadán. A másik diplomamunkámat, a *Dr. Herz* című musicalt a Madách Színház színpadán mutatták be. E sikernek is köszönhetően, az akkori igazgató, Ádám Ottó leszerződött. Három évig dolgoztam ott: zenés darabot, prózát egyaránt rendeztem. Időközben emellett bekerültem tanárságnak a Színművészeti, Huszti Péter és Kerényi Imre mellett színészmesterséget tanítottam, nem véletlen, hogy jó néhány, azóta befutott egykori tanítványom ma is gyakran szólít tanár úrnak.

1991-ben Ütő Endre lett – az első a rendszerváltás után, aki pályázat útján került erre a posztra – az Operaház igazgatója, s hívott maga mellé. Két és fél évet voltam ott főrendező, számos munkám között bemutatottuk Wagner *Ring*-ciklusát. Talán az sem mellékes, hogy ez idő alatt jött vissza az én hívásomra az Operához a világhírű karmester Lamberto Gardelli vagy Jurij Szimonov. Bár főrendezőként sokat tehettem az ország első operaszínpadán, 1993 után tovább már nem vállaltam a főrendezőséget. De utána is, évi egyet rendeztem az Operában. Ott – 2007-ig – összesen 17 évet töltöttem el. Következett másfél év szabadúszói lét, majd a Győri Nemzeti Színház igazgatója lettem, majdnem három évre. 2012-től ismét szabadúszó vagyok, rengeteg és sokféle munkám van. Élvezem a szabadságot, azt vállalom el, amit akarok, s az sem mellékes, hogy a vendéget – mármint vendégrendezőként – mindenhol szívesen látják.

Visszatekintve csaknem száz sikeres rendezés áll mögöttem, számos művet én vittem először színpadra, miközben nem kevés magyar és külföldi hírességgel dolgozhattam együtt. Közülük égis kiemelkedik José Carreras, akit a Carmenben rendezhettem Stuttgartban, vagy Plácido Domingo, akit idén nyáron, a Traviata kapcsán Pécsen ismerhettem meg.

Érdekes még, hogy nemcsak tanítottam és rendeztem, hanem szerzőként is bemutatkozhattam. Várkonyi Mátyással közösen írtuk – ő zeneszerzőként, én pedig szövegíróként – Huxley *Szép új világ* című művének színpadi változatát, ami a regényből készült, s annak idején az Újvidéki Színház mutatta be. Tematikája folytán nem egy habkönyvű darab, meglehetősen utópisztikus – a regényhez hűen – festi le a nem túl biztató jövőt.

Valóban hosszú és próbatételekkel teli szakmai múlt. Mivel ismerték el mindezt?

Kicsit ironikusan azt mondhatom, hogy sokáig nem kényeztettek el a díjakkal. Aztán három éve Nádasdy Kálmán-díjat, két éve Jászai Mari-díjat kaptam, emellett nagy elismerésnek tartom, hogy a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagjává fogadott.

A díjak nem kérhetők, azokat adják. Én mindenesetre amiatt nagyon boldog vagyok, hogy a közönség elismerését kiérdemeltem, s ez nekem a legfőbb dicséret.

A jövő év elején mutatja be az Újszínház az Ön rendezésében Herczeg Ferenc Bizánc című drámáját. Hogyan került ez a mű kiválasztásra?

Írtam már néhány igazgatói pályázatot – sikereset és sikertelent is –, de ez a dráma mindegyikben benne szerepelt. Különleges műnek tartom, ami mindig is rendkívül közel állt hozzám.

Mielőtt azonban magáról a műről beszélnék érdemes a szerzőt is jobban megismerni. Herczeg a két világháború közötti rendkívül népszerű volt, őt tekintették a korszak írófejedelmének. Egyaránt írt prózát és drámát. Nem vagyok irodalomtörténész, hogy mun-

kasságának jelentőségét igazán felmérhessem, vagy méltassam, azt azonban látom, hogy korunkban két egykori, úgynevezett Horthy-korszakbeli gigászt állandóan kerülgetnek. Az egyik Herczeg Ferenc, aki életében minden létező elismerést megkapott, s persze – ahogy ez már a nagyságoknak kijár – sok volt az ellensége is. Nemcsak író volt, hanem kitűnő irodalomszervező, emellett főszerkesztőként jegyezte az *Új Idők* című folyóiratot, mely a konzervatív polgárság meghatározó folyóirata volt.

A másik ilyen nagy géniusz Dohnányi Ernő, aki a zenében volt hatalmas. Zeneszerző volt, zongoraművész, s vezette egy ideig a Zeneakadémiát is. Olyan nemzetközi híré zenei fejedelm, akinek nagyon sok tanítványa köszönheti a pályája támogatását.

Ennek a két embernek az a közös „bűne”, hogy abban az adott korban a művészi élet meghatározói voltak, s ezt a szocialista időszakban rájuk ragasztott negatív bélyeget azóta sem sikerült levetniük, és még ma sem kerültek az őket megillető helyre. Véleményem szerint mindketten konzervatív gondolkodású, liberális felfogású nagy hazafiak voltak.

Visszatérve a bemutatóra, a *Bizánc* a szerző nagyon korai, 1904-ben írt drámájának íródott műve. Valamivel később Hevesi Sándor mutatta be, a női főszerepet pedig maga Jászai Mari alakította. A második világháború végéig többször volt műsoron, de a szocialista időszakban mellőzték, annak ellenére, hogy alapjában nem konzervatív darab. Tartalmilag egy széthulló világot ábrázol; mindenki elárul mindenkit, nincs biztos pont. Sokan úgy vélik, Herczeg ebben a darabban már megérezte az első világháború tragédiáját, Magyarország

és a békebeli világ széthullását. Különös aktualitást ad a leendő bemutatónak, hogy a Kelet-Római Birodalom fővárosa, Bizánc falait – akárcsak ma Európa határait – muzulmán hódítók ostromolják. A dráma bemutatja, hogy ez a keresztény világ hogyan bukik el, nem elsősorban a külső nyomás, hanem a belső széthúzás, a politikai intrikák, a vezetés öns érdekeinek mindenek fölé helyezésének következtében.

Megítélése szerint a darab mutat-e kiutat?

Abban a tekintetben mindenképpen, hogy bemutatja, mit nem szabad tennünk egy ilyen helyzetben. Párhuzamot látok – bár ott nincs szó harcról – az *Athéni Timon* című Shakespeare-színművel. Abban a főhős, gazdag emberként mindenkit – művészeket, barátokat, kereskedőket – nagyvonalúan támogat, de mikor neki volna szüksége pár forintra, mindenki elfordul tőle, s senkitől nem kap segítséget. Ezért megutálja az embereket, levezi ruháját, s elbujdosik az erdőben. A Bizáncban Konstantin császár, a főszereplő szintén megutálja a népét, a városát, az embereket, mindenkit, aki körülveszi, ezért odadobja saját magát és mindenét, hogy inkább pusztuljon el minden, ami már úgyszóhamen rohadóban volt, hiszen megérdemelte a sorsát.

Ez egy ellenpélda. De mi lenne akkor a megoldás?

A legnagyobb baj, hogy a szereplők nem mérik fel, mi a következménye, az árusításoknak, hatalomvágyaknak, pénzvágynak. Mindenben csak a pillanatnyi előnyöket látják, s így törvénytelenül bukniuk kell.

Ez a saját gazdagságában vegetáló, jóvőkép nélküli világ, korunkban is rendkívül aktuális, és ha valami művészileg tökéletesen visszaadja a romokban heverő Európánk állapotát, akkor ez a mű tökéletesen alkalmas erre. Van egy agresszív nyomulás az iszlám vallás köntösében, mely el akar söpörni mindent, ami szemben áll vele, s van a tehetetlen, kicsinyes, döntésképtelen, sokszor a pillanatnyi előnyökért árulásba is bocsátkozó európai vezetőség, ami képtelen ezt megakadályozni. Alapjában optimista vagyok, és hiszem, hogy lenne elég erőnk, de félek, hogy lesz még elő-

te egy nagy kataklizma, ami rádöbbsen majd a dolgok lényegére. Most még Európa nem akar élni, pusztulásába rohan, úgy tetszik ez egy új dekadencia állapota. De ezt nem a hétköznapi emberek akarják, ők csak agyamosottak, beletemetkeznek az internetbe, vagy a tévé-műsorokba, nyomkodják a mobiljaikat, s elhisznek mindent, amit a média, és felelőtlen, lefizetett emberek sugallnak nekik. S a legszomorúbb, hogy mindent az általuk megválasztott politikások irányítják feljükké, felülről vezérelve.

Nekünk, magyaroknak ott van a múltból a valós történelmi tragédiánk. Emlékezzünk az intő példára, amikor a török úgy foglalta el Budavárát, hogy beszállingóztak nézelődni, aztán mikor már elegen voltak, előkapták a fegyvereket, s Buda harc nélkül a törököké lett. Napjainkban sokáig virágzott a Willkommenskultur, a bevándorlók biztatása, hogy csak jöjjenek bátran, akárcsak a drámában, amelyben némely vezetők megnyitják a város kapuit a hódítók előtt. Ezzel mindenki csak a saját vesztébe rohan. Ennek csak bukás lehet a vége.

Nap nap után hallunk európai terrorcselekményekről, ez sem jözanit majd ki senkit?

Úgy látom, hogy nem, amíg a média így tálalja őket. Azt látjuk, hogy olyan atomnagyhatalmak, mint Nagy-Britannia, Franciaország vagy Németország, hatalmas jól felszerelt hadseregekkel, és fegyverárzánálal, képtelenek megállítani, a határaikra méztől, gumipapucsban vagy lélekvesztőkön, minden papír nélkül érkező bevándorlókat. Ez csak azért lehet lehetséges – s ez egyre nyilvánvalóbbá válik –, mert valaki vagy valakik, nem akarják ezt az áradatot megállítani.

Lehet, hogy nemsokára eljön az az idő, amikor az emberek azt mondják, rendet akarok, nyugalomban, biztonságban szeretném élni az életemet, biztonságban tudni a családomat, s azt fogom választani – legyen ez akárki –, aki ezt képes megadni nekünk. Én azonban még hiszek a demokráciában, hiszem, hogy a tisztességes politikások a köz érdekében cselekszenek, s nem a saját érdekeiket helyezik minden elé. S akkor biztos úrrá tudnak lenni minden nehézségben.

Szöveg nélkül – Pálfi Julianna rajza

MINŐSÉGI KULTURÁLIS KÍNÁLAT A NETEN

Tölgyesi Tibor

Csicsai Zsolt újságíró neve ma már összefonódott a *bdpst24.hu* weboldallal, ami nem csoda, hiszen nemcsak tulajdonosa, hanem szerkesztője, szerzője, mindenese is egy személyben.

Zsolt előzően újságíróként tevékenykedett a médiában, de a változások, leépítések következtében kényszerhelyzetbe került, saját magának kellett megteremtene a lehetőséget, ha továbbra is ezen a területen akart dolgozni. Mivel érti – és imádja is –, amit csinál, nem csoda, hogy pár év alatt sikertörténet lett a hobbinak indult kezdeményezéséből.

Mik voltak az első lépései ezen az úton?

2014 őszén blogként indultunk, szerencsére nagyon jó nevet sikerült beregisztálnom, így már a kezdetektől *bdpst24* a nevünk. Amikor elkezdtem tartalommal megtölteni, az elsődleges cél az volt, hogy a budapesti aktuális programokról és a kultúráról szóljon. Ahhoz, hogy egy naprakész programajánló jól működhessen, meg kellett találnom az ideális együttműködő partnereket, elsősorban az ügynökségek személyében. Létrejött ezzel egy olyan saját sajtólistám, amin azok az együttműködő cégek szerepeltek, akik tudtak és akartak számomra tartalmat, információt adni.

Annymira jól beindultunk, hogy 2015 januárjára már a blog tárhelye kinötte magát, ekkor alakultunk át – természetesen ugyanazon a néven – weboldallá. Maga az oldal tehát ettől az időtől mű-

ködik, ekkor megvásároltam a nevet, levédtettem, s azóta használom ebben a formában.

Mennyire volt hiánypótló ez a budapesti programajánló oldal? Hogyan épül fel a *bdpst24.hu* tartalmi része?

Úgy érzem, ez olyan terület volt, amit előttem nem igazán térképezett fel senki. Ezt azért is gondolom, mert a részemre az ügynökségektől küldött anyagok, előttem szinte egyáltalán nem jelentek meg más portálokon, s igen örültek, ha nálam felkerültek az anyagaik. Az ismertségi köröm egyre bővült – hiszen a partnereim másoknak is továbbajánlották a nálam való megjelenés lehetőségét –, így nemsokára olyan tartalmakat is kaptam, amik szinte egyediek voltak. A mai napig tudtommal semmilyen más oldal nem választotta fő irányvonalnak azt a profilt, amit én.

Az oldal nevéből adódóan széles spektrumú tartalom fér rá, rengeteg rovatot tudtunk létrehozni. Mára már nyolc állandó rovat található az oldalon, ezeket minden nap újabb és újabb tartalmakkal töltjük meg. Már kezdetben sem volt céloim a gigászi hírportálokkal való konkurálás, a partnereim tudják, hogy bár nem vagyok nagy, mégis naponta meg tudunk újulni, rengeteg érdekes és sokak számára értékes információt tudunk lehozni.

Egy oldal sikerét talán legjobban a nézettség jelzi. A három év alatt ebben honnan hová sikerült eljutni?

Kezdetben senkit nem érdekelt – még partneri viszony vonatkozásában sem –, hogy van egy ilyen blogom, aztán ahogy nőtt a nézettség, olvasottság, ezzel egyenes arányban nőtt az ügynökségek érdeklődése is. A döntéshozók a látogatottsági adatokból ítélték, míg ez napi kétezer környékén járt, nem tartottak minket érdemleges lehetőségek. Mára ez a szám megsokszorozódott, a napi ránk kattintás 12-15 ezerre nőtt. Az ilyen megjelenés lehetősége már mindenki számára vonzó lett, aki programokat, kulturális információkat szeretne eljuttatni a nagyközönség számára.

Eljutottunk oda, hogy ma már annyira ismertekké váltunk az ügynökségek számára, hogyha együttműködést ajánlunk, mindenütt nyitottságot, tárt kapukat találunk. Ez nagyon jó érzés. Egyébként az, hogy egy-egy anyagot hányan néznek meg, nem nyilvános adat, de ha az ügynökség kéri, pontos statisztikát tudunk róla szolgáltatni.

Ezek szerint ma már van egy jól kialakult kapcsolatrendszere ezen a területen?

Igen, ezek közé tartoznak a nagy produkciók, színházak, fesztiválok szervezői, sajtósai, akikkel mára mindennapos együttműködésben vagyunk. Szinte mindegyik partnercéggel személyesen, telefonon vagy e-mailben tartom a kapcsolatot, aminek része, hogy legalább negyedévente megkeresem őket. Senkit sem szeretnénk elveszíteni, mindenki fontos számunkra. Bár nincsenek írásbeli szerződéseink – a köztünk kialakult jó viszonyokon alapulva –, úgy érzem, jól működik a rendszer. Ha pedig valaki egy ideig valami miatt nem jelentkezik, szeretem tudni az okát, s ha tudok, segítek az esetleges problémákon.

A kulturális hírek, programajánlók megjelenítése természetesen ingyenes, így ez sem szab határt – ésszerű keretek között – a közlendő anyagok mennyiségének. Ez jó az ügynökségeknek, mert eljuttatja a hírt az olvasóhoz, jó nekünk, mert a gyakori frissülésünk miatt az olvasók sokan néznek minket, s legfőképp jó az olvasónak, mert számára fontos hírekhez, eseményajánlókhoz, programokhoz jut hozzá, ha ellátogat a weboldalunkra.

A nézettség folyamatosan nőtt. Vajon az oldal struktúrája is változott közben?

Amikor megindult a weboldal, profi grafikusokkal, számítástechnikusokkal együtt dolgoztuk ki a megjelenési formát. A tartalmi megjelenés iszonyatosan gyorsan nőtt, napi átlagban 15-20 új hírt töltöttünk fel, de előfordult, hogy ez a szám elérte az ötvenet. Ekkor egész nap szinte csak az oldallal foglal-

koztam, de mára megtanultam beosztani az időmet, déltől este hatig töltöm fel az anyagokat, így több időm jut más dologra is.

Kialakult egy ésszerűnek tűnő határ, ez nagyjából napi 15 hír megjelenítése, ezekkel töltjük meg az életmód, tudomány, technika stb. rovatainkat. Mivel rengeteg anyagot kapok naponta, ebből szelektálnom is kell, elsődlegességet élveznek a színházak, művelődési házak, fontos kulturális események programjai.

Azonban nem csak ajánlani szeretnénk, és közölni a megkapott anyagokat, ezért vannak saját interjúink, anyagaink is, amik színesítik az oldal tartalmi részét.

Nyolc hónapja lehetőség van bannerek elhelyezésére is az oldalon, sikerült egyedi megállapodásokat kötni többek között olyan nagy rendezvényekkel, mint a Volt Fesztivál, a Balaton Sound, vagy a Szigetfesztivál. Nagyjából a 18-65 év közötti korosztályt szólítjuk meg, az ennél fiatalabbaknak kicsit más az igényük tartalom és talán dizájn tekintetében is. A Facebook-kampányainkkal szűkebb réteget, jórészt a 27 és 45 év közöttieket érjük el. A weboldalunk látogatóinak többsége – talán kissé meglepően – férfi, a statisztikáink alapján jellemzően felsőfokú végzettségű.

Milyen változást hozhat a jövő?

Nagy fegyverténynek tartom, hogy a portál már három éve meg tud maradni a piacon, s egyre ismertebbé, nézettebbé válik, ennek ellenére 2018-tól sokfajta szempontból mégis szeretnénk, ha változások állnának be.

Talán a legfontosabb az üzemeltetés módjában lesz, jelenleg magánszemélyként üzemeltetem az oldalt, ezt szeretnénk céges formába átvinni. Ami nem fog változni, hogy minden cikket archiválunk, így amíg az oldal működik, bármilyen régi anyag visszakereshető lesz benne. Emellett természetesen marad a logónk és a nevünk. Ezeket sikerült az évek alatt bevezetnünk és megszerettetnünk.

A közeljövő feladata lesz a bannerlehetőségeink értékesítése, hiszen ha úgy tekintünk az oldalunkra, mint egyfajta vállalkozásra, akkor szeretnénk, ha belátható időn belül profitálnánk is a működtetéséből. Rengeteg munkát fektettünk be, s most vagyunk abban a fázisban, amikor már ki kell dolgoznunk egy árszabást, ami a banneres megjelenésekre vonatkozhat. Ami idáig hobbi volt, arra talán mostantól bevételi forrásként is tekinthetünk majd, így megvalósulhat a kedvelt időtöltés, és az elvárható jövedelem szerencsés együttállása.

ÉLNI ÉS TÚLÉLNI – 1956 KARIKATÚRÁKBAN

Bognár Nándor

Tulajdonképpen egy megszólítással kellene kezdenem az írást, amelyet a mellékelt rajzok nézegetőinek címezek, és valahogy így szól: Kedves túlélők...! De hát ez az írás elején talán még nem indokolt, meg talán nem is lenne teljesen érthető, így inkább valami mást, mondjuk némi tájékoztatást tennék közzé. Például azt, hogy csaknem pontosan öt évvel ezelőtt, 2012 novemberében megalakult a MŰOSZ Magyar Karikatúraművészeti Szakosztálya. Ez olyan alkotói csoport, amelynek tagjai a karikatúrát széles értelemben: ide sorolnak minden olyan témakört, eszközt, amellyel a dolgok fonákját humoros, de színvonalas formában lehet bemutatni, nem elkerülve szokatlan, ebben a műfajban ritkán ábrázolt területeket sem.

Amikor azonban szóba került egy kiállítás lehetséges témájaként az ötvenhatos forradalom és szabadságharc, mégis

többen felhorkantak: 1956 és karikatúra? Hogy jön ez össze? Hát az egy véres, kegyetlen esemény volt, hogy lehet azzal viccelni, milyen humoros oldala lehet egy levert, véresen megtorolt forradalomnak? Aztán persze a szakosztály tagjai mégis csak egymás után készítették a rajzokat, grafikákat, kinek mi jutott eszébe ötvenhatról. Össze is állt ezekből a művekből egy – részben talán a téma szokatlansága okán – nagysikerű kiállítás, ennek anyagából mutatunk be az alábbiakban néhány alkotást.

A témakör fogadtatása kapcsán azonban érdemes végiggondolni: tulajdonképpen mi is a karikatúra, mi a lényege? Vicces gúnyrajz? Valakinek nagy orrot, nagy fület rajzolunk, és jót nevetünk rajta? Tudjuk, hogy nem. A karikatúra alkotója, csakúgy, mint mondjuk egy szatíra írója, keres egy olyan sajátos nézőpontot, ahonnan nézve másképpen lehet bemutatni a világot. Meglehet, az így bemutatott kép szokatlan, furcsa,

talán derűs, talán ironikus is, de mindenképp jellemző az egészre.

Ráadásul a magyar karikatúra olyan, mint a magyar humor. Nálunk ugyanis mindenből, az Európai Unióba történő belépésünktől a migráns témakörig, pillanatok alatt vicc születik. Ahogy elkészült az ország déli határán a kerítés, másnap már lehetett hallani: Bemegy egy migráns a kocsmába, és kér egy deci pálinkát. Milyet? – kérdezi a pultos. A válasz: Milyet, milyet, hát kerítésszagot...

Ez a vicce hajlamosság természetesen nem azt jelenti, hogy mi röhögünk mindenben, hogy komolytalan nemzet vagyunk – egyáltalán nem. Inkább azt, hogy ha gondunk van, akkor is megtaláljuk a helyzet fonák, ironikus oldalát. És mikor nincs gondunk? Lehet erre azt is mondani: na és a humor, az ironikus látásmód megoldja a gondunkat? Nem. Nem oldja meg, de segít túlélni, és ez nagyon fontos.

Ötvenhatban is születtek viccek. Miért mondják ránk, hogy futball nemzet vagyunk? Mert minden sarkon egy puskás öcsi áll. Vagy: sokan kimentek nyugatra, és rádió, zenével üzentek haza az itthoniaknak. Egyik ilyen zenés üzenet így hangzott: Matyinak és Ernőnek üzenjük (népszerű Yves Montand-sláger magyar nyelvű szövegevel): *A két szemét...*

Ide kívánczik Királyhegyi Pál története is, amit valószínűleg sokan ismernek. Ő egy kis, vékony, színpadokon gyakran szereplő szellemes ember volt – ma úgy mondanánk, hogy sztendapos. A háború alatt be kellett vonulnia munkaszolgálatra, és mikor egyszer a munkatáborban valamilyen feladatot nagyon lassan hajtott végre, az őket őrző keretlegény jó rugót taszított rajta, még fenékebe is rúgta, úgy, hogy szegény Királyhegyi elterült a sárban. Felállt, kicsit letisztogatta magát, aztán szembefordult az egyenruhással,

és azt mondta neki: Tudja, nekem most ment el a kedvem ettől az egésztől.

És a történetnek ezzel nem volt vége! A keretlegény ugyanis ettől kezdve nyomába szegődött Királyhegyinek, és ügyelt rá, hogy ennek a kis embernek ne legyen semmi baja, nehogy bántsa valaki, mert akinek ilyen helyzetben is ilyen humora van, arra vigyázni kell. Királyhegyi Pál túl is élte az egészet, és még hosszú évekig szórakoztatta a hallgatóságát és olvasóit történeteivel.

Ezért emlegettem túlélést az írás elején: mert az irónia, a humor, így a jó, a művészi színvonalon megvalósított karikatúra is ilyen, bármilyen témájú is. Segít túlélni sok mindent, nélküle az élet nehezebb, és mindenképp szomorúbb is lenne.

Már csak ezért is érdemes megnézni ezeket az alkotásokat.

ÖRÖK REFORMÁCIÓ

NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS KONFERENCIA SZÁZHALOMBATTÁN

Barnai Mariann

A helyi Barátság Kulturális Központ hitelesen és elegánsan a reformációra hangolt nagytermet szeptember 22-én szakemberek és a városból érkezett érdeklődők töltötték meg. A rendezvény megnyitása, az érdi Bach kamarazenekar szereplése jelezte: a zene e nevezetes, most éppen 500 éves hitújítás fontos eleme, a kezdetektől napjainkig. A vendégeket és a résztvevőket rövid igelovással köszöntötte dr. Fazekas István jogász, teológiai doktorandusz, költő, drámaíró, a Stádium főszerkesztője. Mondandójához szervesen kapcsolódtak Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere köszöntőjének részben ugyancsak

zi" gyakorlattal, törekednünk kell a „hitvalló egyház” megvalósítására. *Dr. habil. Bernhard Kaiser*, a Selye János Egyetem Hittudományi Karának docense és a Heidelbergi Egyetem Református Teológiai Szemináriumának tanára, akinek a német az anyanyelve, magyarul tartott németes pontosságú áttekintést, *Luther teológiája* címmel. A következő előadó, *dr. habil. Bordás Mária*, a Nemzeti Közszerkeleti Egyetem professzora *A reformáció hatása az európai jogrendszerre és az iszlám jogra* címmel azt illusztrálta, milyen eltérő módon befolyásolták a különböző egyházak a jog és az állami struktúra fejlődését. A záró előadást *dr. habil.*

bibliai alapú szavai, aki az Apostolok cselekedetei egyik epizódja nyomán kiemelte: ahogyan a pogányból keresztényé lett szerencsen komornyik egy szekéren, a Gázából Jeruzsálembe vezető úton tért meg, s ahogyan a reformáció bölcsőhelye nem egy metropolis, hanem egy szerény egyetemi városka, Wittenberg volt, úgy – ez évi vállalásai, rangos rendezvényei révén – Százhalombatta kiérdemli, hogy a „magyar Wittenberg” névvel illessük. Sinka László, a város alpolgármestere szeretettel, s a reformáció ügyét a város egyik szívügyeként mutatta be köszöntőjében, s örömmel jelezte, a hivatalos online adatokhoz képest városuk már több mint 20.000 lakost számlál, egy olyan, változatos kultúrájú Budapest menti település ez, amely szeretettel, változatos látóvalakkal várja az ide látogatókat. A bevezető előadást, *Gondolatok a reformációról* címmel *dr. Hafensch*

Petrőczy Éva, a Károli Gáspár Református Egyetem Puritanizmuskutató Intézetének ny. vezetője tartotta. *A protestáns üldözés mint téma Csúzi Cseh Jakab felvidéki lelképásztor írásában* című dolgozatával nem csupán a mártír szerepkörnek egész életében el-lene mondó, gályarabságra ítélt főhőst mutatta be, de szavaival a konferencián és Százhalombatta életében azon túl is részt vevő szlovákiai magyar delegációt kívánta köszönteni.

A délelőtti plenáris előadásokat a Selye János Egyetem teológus doktoranduszainak szekció előadásai zárták, illetve a Barátság Kulturális Központ galériájában megnyílt – *Veress Zsuzsanna* pápai református gimnáziumi tanár szavaival – a *Református festők* című kiállítás.

A rendezvényről tudósított a TV1 és a helyi Halom TV is.

Károly államtitkár úr, miniszteri biztos tartotta, aki az Evangélikus Hittudományi Egyetem és a Zenatudományi Egyetem tanáraként is köszöntötte a közönséget. Szavaiból kitűnt: akármilyen nevezetes év is ez,

csak akkor ünnepelehetjük hitelesen, ha a kerek évfordulót követő esztendőben is méltányoljuk és követjük a reformáció szellemiségét. Az ő szavait erősítette meg a szlovákiai Révkomáromból érkezett *Dr. Lévai Attila*, aki

az ottani Selye János Egyetem hittudományi Karának dékánja. Ő *A reformáció kérdései napjainkban* témát hozta a konferenciára, középpontban azzal a fontos gondolattal, hogy nem szabad megelégednünk a „népegyhá-

Balog Zoltán miniszter levele az „Örök reformáció” Nemzetközi Tudományos Konferencia résztvevőihöz

Kedves, nagyrabecsült százhalombattaiak! Tisztelt „Örök reformáció” konferencia!

A legnagyobb örömmel és szeretettel nyitottam volna meg személyesen ezt a már nevében is szívembe, életem egyik pillér-mondatához, a reformáció mindmáig érvényes jelmondatához, a „Semper reformare”-hoz oly közeli konferenciát, különös tekintettel városuk és a révkomáromi Selye János Egyetem Hittudományi Karának testvéri együttműködésére. Hogy nem tehetem, zsúfolt munkanapjaimból következő, vélt bűnöm, de mégis elnézésüket kérem érte! Százhalombatta városáról, erről a 2010-es népszámlálás adatai szerint 18.482 főt számláló településről szinte mindenkinek az olajfennsíkon jut az eszébe. Fontos eleme ez a

létesítmény a magyar gazdasági életnek, de az Önök szeretett és tevékeny „Battája” sokkal többet jelent ennél. A lélek és a szellem finomítását is. Elegendő, ha a már 24 esztendőt megért, nemzetközi hírű Summerfest-jükre, s ezen belül a híres „Népek báljára”-ra gondolunk, vagy a méltán nevezetes „Matrica” Múzeumra, s a Régészeti Parkra. Vagy éppen a dr. Pozsgay Imre alapította, nemzeti-irodalmi értékeinket gyarapító országos folyóiratra, a „Stádium”-ra, amelynek bölcsője és felnevelője ugyanez a város. Ha pedig a reformáció 500. születésnapjára összpontosítunk immár, akkor is csöndes büszkeség töltheti el Önöket, hiszen itt kapott helyet a „Reformáció 500 Szabadegyetem”, amelyen egyébként a budapesti Hold utcai Németajkú Református gyülekezet két tagja, Szabó András és Petrő-

czy Éva is szolgált, utóbbi ráadásul úgy, mint aki két éve a már említett „Stádium” főszerkesztő-helyettese. A reformáció 500. évének itteni fontos szereplőjeként ki kell emelnem e tanácskozás egyik motorját, dr. Fazekas István jogász – teológiai doktorandusz – költő-drámaíró, a Stádium főszerkesztőjét is, akinek reformációs drámája az Új Színház felolvasószínházának egyik fontos eseménye lesz. De megemlíthetném még ráadásul a Halom Tv emlékezetes reformációs adásait... Százhalombattán, ahol a gyönyörű Hamvas Béla Könyvtárba valósággal „betekint” a közeli református templom, s a csöndes olvasgatásba, vagy a népes előadásokba belesendül a harangszó, én nem csupán azt érzem, hogy sok nagyvárost megszégyenítő módon komolyan veték a reformáció évfordulójának méltó, a

város jövőjét is gazdagító megünneplését. Érzek itt még valami nagyon biblikusát és minden évfordulónál maradandóbbat is! Önök bizonyára mindnyájan ismerik az egyik legmeggrázóbb újszövetségi példázatot, a Filep apostol társaságában, az elhagyott mellékúton, egy szekéren megtérő szerencsen komornyik történetét. Kandaké királyasszony hűséges emberre nem Jeruzsálemben, nem egy hitéleti „fővárosban” tért meg, lett Isten emberévé, hanem egy félreeső, „ahol a madár se jár” helyszínen. Ugye, emlékeztet ez a történet a még a reformáció kezdetére is, amelynek nem Európa egyik nagyvárosa, hanem egy kicsiny német egyetemi város adott otthont! Hogyan is hangzik az Ige? „Az Úrnak angyala pedig szóla Filepnek, mondván: Kelj fel, és menj el dél felé, arra az útra, mely Jeruzsálemből Gázá-

ba megy alá. Járatlan ez.” (Az apostolok cselekedetei 8,26.)

Önök meghallották az Úrnak, s az Úr angyalának hívását, s vállalásaikkal egy kicsit „magyar Wittenbergg”, a reformáció egyik nagyon fontos hazai városává válhattak a 2017-es évben. Isten áldása legyen az „Örök reformáció” konferencia minden előadásán, minden tartalmas eszmecserején, az egész magyarság és a keresztény Európa javára! S szívből kívánom, nem egyszerűen egy politikus, hanem egy holtig-lelképásztor szívéből, hogy továbbra is merészkedjenek az embereket nemesítő, gyarapító, járatlan utakra!

Budapest, 2017. szeptember 20.

Balog Zoltán

BÉRES-FÉSZEK

A FIATAL TEHETSÉGEK OLDALA

(Ezt az oldalkat a Béres Alapítvány támogatja)

Nem kell szélesvászon

Miért akarnék menő lenni, ha önmagam is lehetek?

Hisz ez egy olyan szerep, amit sokkal ellentétben, én szeretek.

Ha nem önmagamért kapom, akkor nem kell nekem ez a státusz,

Hisz a nem kiérdemelt címkédre előbb-utóbb úgyis ráúnsz.

Én nem akarok kiérdemeletlen címkéket,

Mert egy ilyen rang nem hosszan tartó ígéret.

Önmagam lenni,

Önmagamot is szeretni.

Mi olyan nehéz ebben?

Miért van mindenki egy másik szerepben?

Az Élet nem egy film, ahol kellenek a castingra jelentkezők.

Nincs meghallgatás, sem filmrendezők.

Itt önmagadat kell játszani,

Nem szükséges másnak látszani.

Önmagadként lehetsz a legboldogabb,

És az Életben ez a legfontosabb.

Nem feltétlenül szükséges a hírnév, a sztárság és a nagy vagyon.

Semmi jó nem lesz abból, ha hagyod, hogy a mosoly az arcodra fagyjon.

Utána majd nem tudod levakarni.

Hogy tudod te ezt egyáltalán akarni?

Én el sem mennék a meghallgatásra.

Előbb mennék egy kínvallatásra.

Hidd el, voltam én már a saját életem mellékszereplője,

És nem leszek többet ennek a szerepnek a jelentkezője.

Ha közöm lenne a filmhez, akkor ezúttal rendező és egyben főszereplő lennék,

Mert nincs az az isten, hogy az előző szerepbe még egyszer belemennék.

Ennyi erővel el is adhatnám a lelkem az Ördögnek, és magam dekára.

Tudom, hogy akkor is jobban járnék, mint a főszerep kihirdetését várva.

Tudom, mivel már voltam ebben a cipőben,

Mert sajnos nem jöttem rá időben

Hogy ezzel magamnak ártok a legjobban

Még akkor is, ha az esetleges elismerés hallatán a szívem nagyot dobban.

Rájöttem, hogy nekem nem ez az álom.

Szóval az eredményt ki sem kell várnom.

Tudom, hogy ki vagyok, na jó, talán.

De, ha nem is vagyok teljesen biztos magamban, nem attól válok azzá, hogy az arcom ott van mindenki falán.

Sőt, ez csak ártana nekem meg az önbecsülésnek.

De ha mégis ott lógnék, akkor az egy olyan hírnév miatt legyen, amit kiérdemlek.

És nem azzal, hogy valaki mást alakítok.

Úgy érezném, hogy ezzel mindenki csak megvakítok.

Én nem akarom vakká tenni a világot.

Nem akarok egy olyan világban élni, ahol csak én látok.

Persze ez nem akarás kérdése, pláne nem az enyéme,

Hisz egy vak világ sokak számára jobban megérvé.

És demokráciában élünk, a többség szava dönt.

És a többségnek teljesen mindegy, hogy szavával valakit romba dönt.

Legalábbis padlóra küld rendszeren.

És a padlón lévő utána éldegélhet jó csendesen.

De legalább önmagaként,

És nem kell küzdenie folyton elismerő szavakért.

Nem kell azon aggódnia, hogy az emberek, hogyan fogják megítélni.

És ha néha küzdenie is kell majd azért, hogy meg tudjon itt élni,

Esélye lesz arra, hogy őszintén boldog legyen.

Boldog legyen egy mesés helyen, nem a rajongók által írt levélhegyen.

Az Élet számára nem egy film lesz, egy szerep, amit el kell játszani,

Mert ő tudni fogja, hogy a boldogsághoz nem kell másnak látszani.

Patyi Izabella

Patyi Izabella

Bella Szegeden, a napfény városában született. Talán ennek is köszönhető optimista, sugárzó és nyitott egyénisége. Az általános iskola felső tagozatában kézzel foghatóvá vált az irodalom, a költészet és az olvasás iránti kötődése. A kötelező olvasmányok nem kötelezőek voltak, hanem írásos kalandok, amiben szabadjára engedheti az ember a képzelőerejét; a versek sem rímmel teli szavak sorai voltak, hanem a magyar nyelv szépségeit kihasználó gondolatok inspiráló összessége. Így a motivált-ság adott volt, ezért Bella saját gondolatainak pallérozására tollat ragadott, hogy megírja első, második majd sokadik versét. Az egyre érettebb és kifinomultabb írások először az Arany János-émlékéven keltették fel a költészet iránt fogékony emberek és a szakma figyelmét. Ezt követően pedig a Csányi Alapítvány Életút Napján elszavalt saját ihletésű verse, a „Nem kell szélesvászon” nyerte el a közönség szívét, olyannyira, hogy az OTP Fáy András Alapítvány születésnap rendezvényére is felkérték, hogy szavalja el versét. A versírás iránti szeretete csak fokozódott és egy igazi megmérettetésként benyújtotta verscsokrát a Kárpát-medencei Tehetséggondozó Nonprofit Kft. versírópályázatára. Izabella 2013 óta a Csányi Alapítvány szegedi 3-as csoportjának tagja.

Kaiser László versei

Születésnap

Most vagy föl, vagy elhagyod magad,
most pincemély, vagy szolid koccanat,
most remélsz, vagy leszel búskomor,
most pengeagy, vagy fejed szétbomol,
most egyben, vagy lehet szereszéjjel,
éjjelben a nappal, nappalban az éjjel,
lehet minden és lehet a nagy semmi,
ellőkní szókat, vagy kezet kézbe venni.

Lehet Istennel és Isten nélkül lenni.

Elmúlt

Elmúlt a mélycsönd
és el a fergeg,
harmóniában kiseded
és vele a szörnyeteg,
újra a régi és régi az új,
valami megmarad
és folyton kibull,
s kibull belőle, bele az ürbe –
sötétnek visszfényét
valaki elűzte.

Bubik István Stúdiószínpad 500 ÉVES A REFORMÁCIÓ

Horváth Gábor versei

Jelentés

a nap pontosan ugyanúgy süt a gangon
a szomszéd macskája megint a virágzó
kaktuszod mögé bújt könnyíteni magán
fölöttünk a hegedős mindig gyakorol
szokása szerint nyitott ablaknál most is
lánya már zongorázik fia hegedül

tanulmányaik nem érzékelhetőek
tehetséget szorgalmat nem örökölték
a csatornacsere még várta magára
a muskátlijaid így életveszélyben
vannak az egyre gyakoribb monszunesők
alkalmával a víz mintha szándékosan

a virágaid ellen indulna harcba
elrángatom a vízesés elől mindet
amikor otthon vagyok de ez ritkaság
munka után futkosok folyamatosan
vérbeli tollforgatókra már nincs szükség
mert boldog boldogtalan újságíró lett

barsogja a másét felkészületlenül
a magát írni nagyon nem éri meg
a tulajból kell felkészülni rendszeren
szakmázni otthon vagy a kocsmákban lehet
értelme nincs csak a kedvét veszíti el
az ember egy lépést sem halad előre

a világ vigyázni kell nehogy az otthon
falait is sötétebbre fessék kőbor
indulatok érdekek és feszültségek
legalább a falakon belül viszonylag
normális körülmények között lehessen
élni őszinte jelentést írni neked

Pilinszky

cigarettafüstben titokzatos mosoly
bizonytalan léptek halálbiztos szavak
csodálkozó szemek nyitva éjszaka is
örökké a minden és a semmi vívta
csatáját előtte úgy döntött rögzíti
minden pillanatát nagy árat fizetett

vallomásaiért a kegyetlen harcról
szük labirintusnak érezte az utat
amin botladozott jeleket keresve
ahol más mint tágas légifolyásokon
repült önfeledten ő a szirmok röptét
és jelentőségét vizsgálta tétován

vallomásainkat nem sikkaszthatjuk el
ahol az emberi beszéd már becsődöl
ott járt biztos lábbal nem értette soha
hogyan történhet meg a szavakban csalás
mikor megfürödhöz bátran a bűnös is
szókimondásának a forrásvizében

AKI DUDÁS AKART LENNI

BESZÉLGETÉS LÁNYI GYÖRGY NÉPZENÉSSZEL, A TÉKA EGYÜTTES ALAPÍTÓTAGJÁVAL

Fazekas István

A magyar dudára nagyon büszkék lehetünk, mert páratlan a világon az ilyen szerkezetű hangszer – nyilatkozta a Stádiumnak a zenei szakember. S egyebek mellett arról is beszélt: miért nem férhet meg két dudás egy csárdában? Annak alkalmán kérdeztük őt, hogy a Duda Szaktábort az idén – augusztus 21. és 25. között – Nagykálló-Harangodon, a Téka Tábort helyszínén rendezték.

Miért erre a helyre esett a választás?

A Téka Tábort Ekler Dezső építész tervezése nyomán, az ő vezetésével és segítségével építettük fel, lényegében mi, a Téka Együttes tagjai, a Nagykállóhoz tartozó Harangodon. A helyszín megválasztásának különleges oka, hogy onnét, ahol akkor már két éve táboroztunk – az Őrségben, a Vadása-tó partján, Hegyhátszentjakabnál – a tanácselnök szó szerint kirúgott bennünket, pedig mintegy négyszázan jöttünk össze ott nyaranta. Valami üzleti vállalkozásba kezdett, s kellett neki a terület. Az egész országban keresgélnek kezdtek az alkalmas helyeket, amikor az egyik zeneintanórium két nagykállói prímás megjegyezte: van Kállóban valami romos kastély... Megkérdeztem, hány személyes. Harmincöt, felelték. Először azt mondtam, hogy az nem elég. Erősködni kezdtek: húzódik ott egy 3-4 hektáros terület, tóval, talán mégis jó lehet. Elmentem, megnéztem, megtetszett. 1985-től 1999-ig minden évben tartottunk ott népművészeti és hagyományörző táborokat. Nem sokkal az indulás után a kállóiak kérték, hadd hívassák Téka Tábortnak. Így maradt ez a neve. A mostani dudatáborral tehát lényegében az alma materbe tértünk vissza, hiszen máig működik ez a tábor, noha már nem mi vagyunk ott a gazdák.

Hányadik Duda Szaktáborotok volt az ideig? Kik vehetnek részt egy ilyen rendezvényen? Kell-e hozzá valamilyen zenei előképzettség? Hány éves kortól lehet elkezdni a dudalást?

Ez volt a tizenhetedik szaktáborunk. Régebben Pál Pista dudással közösen szerveztük, ő szegény már elhunyt. Eddig más helyszíneken tartottuk, Nagykállóra most először mentünk.

Zenei előképzettség nélkül jöhet, aki jönni akar. Jó, ha van hangszere, mert egy dudát nem lehet rögtön csak úgy megfújni, és játszani rajta... Tehát előnyben vannak, akiknek már van hangszerük. Létezik egyébként egy úgynevezett műduda, ugyanúgy van kialakítva a sipszára, mint egy hagyományos hangszernak, de nem kell fújni, mert elektromosan működik. Azon a tapasztalatlan dudás is ráérez a hangokra. Egy kis gyakorlás után aztán a normál dudán is kipróbálhatja, mire képes! Csoóri Sanyi, aki tanítómaterem, a vonósokat is hívta az idén és a dobosokat is, hogy arra a magyaros ritmusra, amire ilyenkor dudálunk, a vonósok is dudánótát tanuljanak. Volt olyan este, amikor egyszerre muzsikált minden hangszer. A Duda Szaktábornak tehát a duda az alapja, de Csoóri Sanyival – akinek zenei tudása és az egész népzeneire való rálátása új zenei világokat nyitogat –, úgy döntöttünk, hadd jöjjenek a vonósok is, érezzék meg ők is a magyaros ritmust! Ami az életkorokat illeti: nekem volt már öt-éves tanítványom, meg ötven éves is. A dudát nehéz fújni, de akinek van hangszere, az már eldöntötte, hogy neki sikerülni fog. S úgy is lesz!

Hányan vettek részt az ideig táborban, és a teljesen kezdők milyen szintre jutottak el: Egyáltalán megtudták szólaltatni a hangszert? Hol és mikor lesz a következő szaktábor?

Dudások huszonötön voltunk. Egy kezdő kis srác az ötödik napon már legalább egy fél órán keresztül fújta velünk a dudát... Nem mindig találta el a hangokat, előfordultak hibák, de nem vette el a szájától a hangszert, fújta folyamatosan. Ez már óriási eredmény. – A következő szaktábor ugyanott lesz, ahol ez is volt, Nagykállóban, jövő augusztus 13-tól 17-ig, Máris szeretettel várunk minden érdeklődőt!

Milyen a jó dudás? Mit kell tudnia?

Ahogy egyik népdalunk is mondja: „aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni”. Az egyik nehézséget az okozza, hogy nagyon sok mindenre kell figyelni a dudálás során. Kiszá-moltam: éppen tizenhat helyre kell koncentrálni egyszerre. A zenélésben a figyelem ilyen sokrétű megosztása igen komplikált, hiszen még egyszerű esetekben is gyakran előfordul, hogy a kettő is sok. Mit csinálnak a dudásipok, a dudabőr, hol tartanak a dallamok, mikor teszem fel az ujjam, mikor nem, a kontralyukra mikor játszom, mikor csippantok, mikor fújom a levegőt, mikor engedem a bőrt? Ezeket kell megtanulnia annak, aki jó dudás akar lenni. S olyan kézségszintre kell emelnie a dallamok lejátszását, hogy kedvet ébresszen a dudás a társaságban. Magyarán: a jó

dudások olyan egyéniségek, akik egy mulató társaságot magukkal tudnak ragadni. Miért nem tud két tudás egy csárdában megférni? No, nem azért, mert két duda nem szólhat egyszerre, hanem azért, mert mindegyik dudásnak olyan egyénisége van, amely nem tűri meg a másik zenei beleszólását a mulatságba. Azt csak egy dudás irányíthatja.

A hangszerek közül mikor a dudáé a főszerep?

Régebben – főleg a falvakban vagy a tanyákon – kevés volt a hegedű. Akadt egy-egy citera, a Dél-Alföldön előfordult tekerő is. (Ez utóbbi is egyszemélyes zenekar, burdon hangszer, kör alakú vonója van, vonós hangszer, és folyamatosan szól.) A dudában is az a jó, hogy egy zenekart képes helyettesíteni. A bőgősíp, a duda legmélyebb sípja helyettesíti a bőgőt. A kontralyuk, a kontrasíp, helyettesíti a kontrát. A dallamsíp a prímásnak felel meg. Lényegében tehát háromtagú zenekar szól a dudában, emiatt már régtől megkedvelték az emberek. Régebben dudabálok voltak, ha lakodalmakat rendeztek, azt is a duda zenéjére. Amikor a hegedű meg a nyugati zene egyre elterjedtebbé vált, kezdte kiszorítani a dudát, s a duda a perifériára szorult. Nagyon sokan gyűjtöttek egyébként dudamuzsi-

Persze, hogy van. A birkából készült tömlő például nagyon hamar tönkremegy, mert gyorsan szétfújja a dudás. A kecskebőrt már sokkal nehezebb szétfújni, mert lényegesen tömörebb a szerkezete. Régen nagyon szívesen használták a kecskebőrt. A kutyabőrt meg azért szerették, mert sokkal zsírosabb az alapösszetétele, ezért nem szárad ki, nem repedezik meg, viszont észveszejtően bűdös, mert a zsír, ami benne van, megavasodik, megpenészedik. (Ezért is fújtak játék előtt mindig pálinkát a bőrébe.) Ha egy faluba belépsz, elég beleszagolnod a levegőbe, hogy megtudj, van-e ott kutyadudás...

Te hogyan váltál dudássá?

Eredetileg kontrás vagyok, de amikor Óbudán '77-ben Csoóri Sanyit, Béres János felkérte a dudatanszak beindítására, egyértelmű volt, hogy erre én is jelentkeztem, és Sanyinál elkezdtem dudát tanulni.

Van-e a dudának modern kori biederlemlvilága?

Nem, a mai napig nem ismerik igazán a magyar dudát. Még az óvodások is azt mondják rá, hogy skót duda. Mert a skót duda szavával fogadják a repülőtereken a magas beosztású személyeket. Meg a temetéseken, filmekben, szinte mindenhol ott van az ír vagy a skót duda, és a laikusok a magyar dudára is rögtön azt mondják, ez is az. Pedig a magyar dudának már a szerkezete is teljesen más, mint mondjuk a skót hangszernak. A hangjáról nem is beszélve! A magyar dudára nagyon büszkének kéne lenni, mert sehoh a világon nem található ilyen típusú duda!

A skót dudának a fejében például csak egy síp van, ami dupla nyelvű, tehát

kát – főleg Bartók és Kodály, de mások is –, de amikor a nagy gyűjtők meghaltak, a munkájuk fonográfhangereken, szalagokon megmaradt. A '70-es években – hála a táncház-mozgalomnak! – Csoóri Sanyi ezt a hangszert újjáélesztette. Megtanulta gyártani, áthozta a Felvidékre élő dudásokat, folyamatosan tanultunk tőlük, felélesztettük ezt a hangszert, felélesztettük a dudaszót, sok dudálni vágyó fiatalal.

Annak van jelentősége, hogy a duda tömlője miből készül?

egymással össze van fordítva. A mi dudánknak a fejében van egy dallamsíp meg egy kontrasíp. A dallam játszsa a dallamot, a kontra a ritmust. Ellenben nekünk csak egy bőgősípunk van, a skót dudának meg három. Nálunk nagyon fontos, hogy a dudában a háromtagú zenekar, mint a hármas egység jelen legyen. A skót és ír dudák – meg az egyéb dudák is – erre nem alkalmasak.

Köszönöm a beszélgetést!

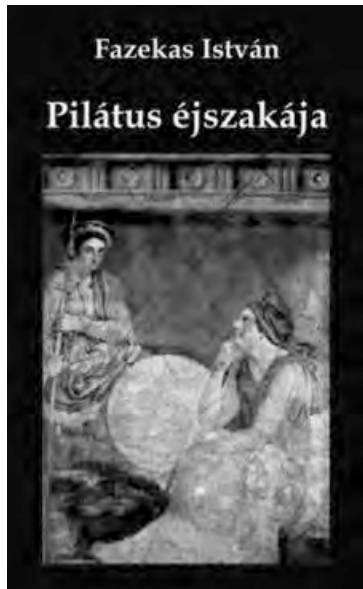
Én is köszönöm!

A MEGSZÓLÍTÁS DRÁMÁJA

Tóth Sándor

Középpontos, kétszintes, konfliktusos dráma? A kérdés könnyen eldönthető, ha az egyfelvonásos, kétszereplős darab tartalmát elemezzük. A Bibliából jól ismert az a passiórészlet, amelyben Pilátus feleségének, Claudia Proculának mondata hangzik el Jézus védelmében, Máté evangéliumából. Dráma erről a jelentéktelennek tűnő személyről eddig nem született. (Antoinette May kaliforniai író nő regénye ismert.) Meglehetősen szűk a hiteles forrás, ahonnan a szerző meríthetett, az evangéliumi mondat hangneme azonban árnyalt, sokra ígértes; részvételi teli bátor női lélekre vall, s egy olyan próbált drámaíró, mint Fazekas István erre művészi igénnyel építkezik. Sajátos eszmei környezetbe helyezte történetét: a sztoikus Pilátus, a Birodalom császári helytartója az akkor divatos filozófia és a jogi szemlélet képviselője, Jézus perében a bizonytalanság és jellemgyöngeség példája lesz, amit önnönmagán azzal szankcionál, hogy Jézust végül halálra adja. A feleség gyakorlati gondolkodású, művelt nő, a család feltője, nem politikus és nem bölcselkedő; ellenállása a vádlott személye körül fölsejülő dolgok nyugtalanító nagyarányúságából, majd a császár és Heródes iránti ellenérzésből fakad. Mesteri a párbeszéd, ami ezekben a részletekben olvasható.

A dráma középpontja Jézus (Jeshua), minden órá irányul, s ez a remekül megírt darabot egy lenti és egy fenti színpad-

ra predesztinálja. A sűrű párbeszédet a kimondhatóság végső határáig feszíti a szerző, amit azzal csak tovább fokoz, hogy Szophoklész egyik tragédiájának címszereplőjét, a lázadó Aiaszt helyezi egy pillanatra a feszültségek epicentrumába, akinek alakja egyben a mindenkori uralmi rendszerek perigeumát is mutatja. A korrajzot hitelesíti a ruházat, a díszlet, a szokások pontos leírása – a kor-és emberismeret a szerző nagy erénye.

Ami a családféltő helytartófeleséget végül eltéríti szándékától – a férje végeztesse ki Jézust –, az nem más, mint éppen az a törvény, ami Pilátusnak nehéz gondja kezdettől: a kegyelem törvénye. A darab végén Claudia Procula kapja meg ezt, amikor leírva elküldi a jól ismert mondatot: „Ne avatkozz ennek az igaz embernek a dolgába...”

Az egyfelvonásos darab sodró és világos nyelvezetű, költői hatalommal telített, érthető újszerűsége szinte leleplezi a mai modernkedők semmitmondó, talányos némaságát. Társadalmi rajzában jelen van a minden korra érvényes finánciális és nepotista szemlélet. Az eszmei háttérben az akkori idők vallásának mitológiai bizonytalansága érzékletesen jelzi (éppen Pilátus töprengésében, aki már nem hisz az Istenekben), hogy *elérkezett az idők teljessége*. Pilátus felesége, mintha ennek a megváltás-igénynek lenne érzékeny szeizmográfja, főszereplője.

(Fazekas István: *Pilátus éjszakája*, Üveghegy Kiadó, 2017)

ELŐFIZETÉSI ÍV

Előfizető neve:

Lakcíme:

Telefonszáma és e-mail cím (ha van):

Az előfizetés 10 lapszámra 2500 Ft, 20 lapszámra 4000 Ft!
Vágja ki az ívet, s adja fel a szerkesztőség címére!

STÁDIUM

Társadalmi és Kulturális Hírlap

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ:

Pozsgay Imre

FŐSZERKESZTŐ:

Fazekas István

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES:

Petróczi Éva

KIADJA:

Editio Librorum Kft., Százhalombatta

FELELŐS KIADÓ:

az Editio Librorum Kft. ügyvezetője

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Bordás Mária

A SZERKESZTŐSÉG TAGJAI:

Arany Lajos (anyanyelvi lektor)

Bertha Zoltán (esszé),

Bognár Nándor (lapigazgató)

Czifrik Katalin (közéleti hírek),

Szigetvári József (kulturális hírek)

Tomcsányi Gusztáv (tördelőszerkesztő)

Terjeszti a Lapker Zrt.

ELŐFIZETÉSI DÍJ:

10 lapszám esetén 2600 Ft

A SZERKESZTŐSÉG CÍME:

2440 Százhalombatta, Kodály stny. 26.

Telefon-fax: 06/23-354-447

Honlap: www.stadiumlap.hu

Ára: 300 Ft

ISSN 2063-5389

Sajtónyelvőr

Milyen szagú a politikai színezet?

Képzavarok 2.

Multságos nyelvi hibát ejt az a nyelvhasználó, aki össze nem illő (összeegyeztethetetlen vagy ellentétes) képi jelentésű kifejezéseket fűz össze.

A versenyző „... eredményesen birkózott meg a hullámokkal” – üti meg a fülünket egy közvetítésben. Erre szokták válaszolni, hogy a művész pedig feltornázta magát a dobogó harmadik fokára... S íme, egy másik sportpélda: „A sikerek hátán előbbre jutottak a lányok” (értsd: a csapat). Persze, egy jó meccs minden testrészünket megmozgatja. Újabb mondat a sportsajtóból: „A veszett fejsze nyelét megragadva kicsikarták a diadalt”. Valószínűleg a „sírból hoz vissza” valamit (itt: a meccset) szózással keverte a közlő a „veszett fejsze nyele” (vagyis: a csekély vigasz, ami az elveszett egészéből megmaradt) szókapcsolatot.

„Semmi olyan nem történt, amiben politikai színezetet szagolhattak volna” – hangzott el egy beszélgetés közben egy tévéműsorban. Vajon milyen szagot érez, aki „politikai színezetet” érzékel az orrával?...

„S máris farba löttük a karakterrajzolás hármias forgatókönyvírói alapszabályát (szükség – motiváció – cél), vagyis egy gyenge, slendriánul fölépített szükséghelyzet egy ingtag motiváción keresztül visz el bennünket egy mondvasinált cél felé, melyet mintha az utolsó pillanatban sütöttek volna ki” – olvastuk egy filmkritikában. Erre válaszként inkább nem sütünk ki semmit...

„A film éppen csak karcolja azokat a veszélyeket, amelyek egy csinos, csavargó lányra külföldön leselkednek...” De azok a veszélyek bizonyára már veszélyesebbek a karcolásnál – gondolhatjuk tovább a kritika idézett mondatát, megkísérelve belehelyezkedni annak „logikájába”.

Egy filmsorozatról vetették papírra: „Érdekek és értékek párharcra némi fondorlattal és cselszövessel fűszerezve, mindez beágyazva egy kis gazdasági-kereskedelmi talajba.” A párharcot fűszerezni s még be is ágyazni, nem is akárhová, hanem egyenesen a talajba... Mindezt végigcsinálni – emberpróbáló munka lehet... Hát még írni róla!

További példák:

„Volt, amibe az összerék-meghajtasú járműveknek is beletört a bicskájuk.” Vajon hol tartják a közlekedési eszközök a nem létező bicskájukat? Helyesen: Volt, ami e járművek erejét is meghaladta.

„...sűrűsödik a fátadság...” Ez aztán homályos jelentésű kifejezés a javából! Talán fokozódik a munka? Vagy fátadság (fátadozás) helyett fátadtságra (fátadt állapot -ra) gondolt a közlő? Netán arra, hogy ólomstílyként nehezedik valaki(k)re a fátadság?

„Felül tudunk emelkedni a vizsgálóbizottságok általános gyermekbetegségén.” A beszélő e – szintén a tévéből való – véleményközlésében vajon szárnyak segítségére gondol? Szárnyakra, amelyekkel a bizottságok gyermekbetegségén (munkájának kezdeti fogyatékoságán, hiányosságán, elégtelenségén) felül lehet emelkedni? S ha általános ez a probléma, hogyan lehet gyermekbetegség? Továbbá: egy felnőttekből álló bizottságra alkalmazva legalábbis jelentéstaszítás a gyermekbetegség szó. De ha már ragaszkodik hozzá a közlő, a gyermekbetegségen inkább túljutni lehet, mint felülemelkedni. Emeletes képzavar tehát ez. Világosan, magyarul: le tudjuk küzdeni a kezdet nehézségeit, úrrá tudunk lenni az eleinte tapasztalható tökéletlenségen. Vagy: az általános, a folyamatosan érzékelhető, tehát a jellemző pontatlanságokon...

„A sehová sem tartozás gyökértelenségének végleg hátat fordítani a magyar állampolgárságot igazoló okirattal lehet”. Magyarul: A sehová sem tartozás helyett kötödni, a gyökértelenséget feledve, feledtetve beilleszkedni...

„Focimeccsek után előszeretettel verekednek össze”; „találunk szép számmal olyan kommentelőket, akik előszeretettel bántanak meg például közszereplőket”; „előszeretettel rabolnak ki, erőszakolnak meg fiatalokat”. Hogyan is férne meg egy mondatban a szeretet fogalmát tartalmazó szó és a verekedés, bántás, rablás, erőszak?

„Színészi palettád széles skálán mozog”; „Izgalmas színfolt jelent meg a hazai zenei palettán” – olvassuk a sajtóban. Mint e mondatok is jelzik, az ecsetmester munkájára szimbolikusan utaló paletta („új szín a festőművész palettáján”) eredeti jelentése kibővült. Régóta használják a 'színskála' mellett 'választék, sokféleség' értelemben is. Ha művészetről beszélve alkalmazzák, mint az idézett példákban, nincs baj vele, mert a színességet jelzi, ám e főnév utóbb említett jelentésében képzavaros divatszóvá, közhellyé vált: „új párt a palettán; vakuk és kioldók széles palettája; új szereplő a hazai közautó-palettán; karrierlehetőség széles palettája stb. Sőt – emeletes képzavarként – kiterjedt az ízekre. A horgászati etetőanyagok egyik termékcsaládjáról írják: ezek „a négy ízt számláló paletta óriási népszerűsége tette szert”. S messze eltér a szó citált eredeti jelentésétől az alábbi közlés: „Már kertészeti műtrágya is a palettán!”

„Meglengettük a távlatot, hogy fog ez az álláspont puhulni, s cukormáz kerül arra a bizonyos pirulára.” Meglengettett távlat, perspektíva és cukormáz, puhuló álláspont... A szóban forgó nyelvi bakit tanítani lehetne ezen a – tévében elhangzott – mondaton. A közlés olyan emeletes képzavart cipel, hogy nem is korrigáljuk (lehetne egyáltalán?). S nem is kommentáljuk.

Arany Lajos